

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ УПРАВЛІННЯ, ЕКОНОМІКИ ТА ПРАВА
КАФЕДРА МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН ТА МАРКЕТИНГУ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему: «МІЖНАРОДНА ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ
РЕГІОНІВ УКРАЇНИ».

Виконав: студент VI курсу, групи МЕВ-61
Рівень вищої освіти Другий (магістерський)
рівень

Ступінь вищої освіти Магістр
Спеціальність 292 «Міжнародні економічні
відносини»

(шифр і назва спеціальності)

Питель Роман Іванович

(прізвище, ім'я, по батькові)

Керівник: Брух Оксана Олексіївна

(прізвище, ім'я, по батькові)

Рецензент: _____

(прізвище, ім'я, по батькові)

ДУБЛЯНИ 2021

АНОТАЦІЯ

Важливим питанням в Україні є стабілізація економіки і підвищення її ефективності. Значна кількість проблем соціально-економічного розвитку регіонів створюють певні перешкоди на шляху подальшого їх розвитку. Для вирішення цих проблем потрібні фінансові ресурси. Нестача внутрішніх фінансових ресурсів та відсутність бюджетного фінансування спонукають до пошуку нових напрямів залучення капіталу. Таким чином, забезпечення сталого соціально-економічного розвитку країни в цілому і її регіонів пов'язано з нарощуванням та ефективним використанням інвестиційних ресурсів, у тому числі й іноземних інвестицій.

Прямі іноземні інвестиції є важливим джерелом капіталовкладень у розвиток країни та впровадження інноваційних технологій у виробництві і управлінні. Для залучення іноземних інвестицій одним із важливих чинників є розробка напрямів підвищення рівня міжнародної інвестиційної привабливості, активізації інвестиційних процесів. Це завдання однаково стосується як всієї країни, так і окремих її складових – регіонів України. Саме інвестиційна привабливість регіону є спонукальним чинником до прийняття інвестиційних рішень інвесторами.

ANNOTATION

An important question in Ukraine is stabilisation of the economics and increasing its efficiency. A big amount of issues of the socio-economic development of the regions create a certain obstacles to their further development. Financial resources are needed for solving those issues and realisation of perspective projects. A lack of internal financial resources and absence of budget financing encourage to the research of new raising capital directions. Thus, the ensuring sustainable socio-economic development of the country and its regions is associated with increasing and efficient use of investment resources, including foreign investment.

Direct abroad investments are one of the important sources of investments in the country development and the introduction of innovative technologies in production and management. One of the important factors for attracting foreign investment is the development of ways to increase the level of international investment attractiveness and intensification of investment processes. This task has a regard to the whole country and to its tiles - regions of Ukraine. A motivation factor for investment decisions by investors is an investment attractiveness of the region.

УДК 330.322(100):332.1(477)

«Міжнародна інвестиційна привабливість регіонів України». Питель Роман Іванович. – Дипломна робота. Кафедра міжнародних економічних відносин та маркетингу. – Дубляни, ЛНАУ, 2021.

95 с. текст., 4 част., 21 рис, 8 табл., 35 літературних джерел.

Дипломна робота присвячена дослідженню стану та напрямам покращення міжнародної інвестиційної привабливості регіонів України.

В роботі розглянуто теоретичні основи визначення суті інвестування розвитку підприємств регіону, виокремлено джерела та особливості інвестування у розвиток підприємств регіону, напрями формування державної інвестиційної політики в умовах євроінтеграції.

Подано аналіз міжнародної інвестиційної привабливості регіонів України, а також здійснено оцінку конкурентних позицій регіонів України в сфері залучення іноземних інвестицій.

Визначено перспективні напрями інвестиційної привабливості регіонів України.

ЗМІСТ

ВСТУП	6
1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНА ОСНОВА ІНВЕСТУВАННЯ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ РЕГІОНУ	9
1.1. Теоретична база визначення суті інвестування розвитку підприємств регіону	9
1.2. Джерела і особливості інвестування у розвиток підприємств регіону	18
1.3. Формування державної інвестиційної політики в умовах євроінтеграції	22
2. АНАЛІЗ МІЖНАРОДНОЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ	28
2.1. Стан іноземного інвестування національної економіки	28
2.2. Аналіз міжнародної інвестиційної привабливості України як чинник інвестиційної спроможності регіонів	37
2.3. Оцінка конкурентних позицій регіонів України в сфері залучення іноземних інвестицій	45
3. НАПРЯМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ РЕГІОНІВ	53
3.1. Використання зарубіжного досвіду з метою підвищення інвестиційної привабливості регіонів України	53
3.2. Брендинг як спосіб формування інвестиційної привабливості регіону	64
4. ПРАВОВІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ ПИТАННЯ ОХОРОНИ ПРАЦІ	73
4.1. Система управління охороною праці	73
4.2. Законодавство про охорону праці	78
4.3. Міжнародні правові акти з охорони праці	84
4.4. Відповідальність за порушення законодавства з охорони праці	85
ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ	87
БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК	92

ВСТУП

На сьогодні важливою проблематикою в Україні є стабільність економіки та підвищення її ефективності. Проблеми розвитку регіонів в напрямках соціального та економічного піднесення створюють вагомі перешкоди при подальшому їх перспективному розвитку. При реалізації та вирішенні даних проблем винятково важливого значення набуває саме активізація як інвестиційної так і інноваційної діяльності.

Інвестиційна привабливість будь-якого регіону характеризує його здатність щодо залучення інвестиційних ресурсів, що виникає під впливом сукупності певних факторів (інституційних, економічних, соціально-психологічних та інфраструктурних). В сучасних умовах найбільш ключовим завданням є саме залучення інвестицій в економіку держави та її регіони. Найефективніше вирішити це завдання можна за сприянням необхідного рівня інвестиційної привабливості конкретного регіону для всіх потенційних інвесторів, тобто важливим є оптимізація необхідних умов щодо інвестування, що зумовлюють відбір інвестора стосовно визначеного об'єкту інвестування.

Стабільність та соціально-економічний розвиток країни, в тому числі й її регіонів напряму пов'язано з нарощенням й використанням різних інвестиційних ресурсів, а також з іноземними інвестиціями, що є важливим джерелом капіталовкладень. При залученні іноземних інвестицій вагомим чинником є розробка напрямів щодо підвищення ступеня міжнародної інвестиційної привабливості, а також активізації всіх інвестиційних процесів. Дане завдання нарівні стосується і всієї країни, і її окремих регіонів. Саме тому інвестиційна привабливість регіону виступає спонукальним чинником у прийнятті вагомих рішень потенційними інвесторами.

Теоретико-прикладними питаннями інвестиційної привабливості держави й регіонів займаються різні українські науковці, такі як Ю. Вербицька, Ю. Герасименко, А. Гура, Ю. Коваленко, Т. Мельничук, О. Мороз, Т. Харченко, Т. Черкашина тощо. Крім того, питаннями щодо оціночного рівня інвестиційної привабливості України та її регіонів займаються вітчизняні вчені-економісти: Т.

Венгуренко, В. Плахотнюк, О. Вільчинська, Ю. Бондар, О. Вірянська, А. Романчук, С. Степурина, Г. Черевко та інші.

Метою роботи є узагальнення та аналіз теоретико-методичних положень міжнародної інвестиційної привабливості регіонів України, а також розробка прикладних рекомендацій в напрямі підвищення рівня привабливості регіонів України.

Об'єктом дослідження в роботі виступає процес забезпечення інвестиційної привабливості всіх регіонів України.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних та практичних основ забезпечення та підвищення рівня міжнародної інвестиційної привабливості регіонів України.

Для досягнення визначеної мети було виокремлено такі завдання:

- пояснити змістовність понять інвестиції, інвестиційна діяльність та міжнародна привабливість;
- визначення суті інвестування розвитку підприємств регіону;
- виокремити джерела і особливості інвестування підприємств регіону;
- визначити формування державної інвестиційної політики в умовах євроінтеграції;
- пояснити змістовність понять інвестиції, інвестиційна діяльність та міжнародна привабливість;
- визначення суті інвестування розвитку підприємств регіону;
- виокремити джерела і особливості інвестування підприємств регіону;
- визначити формування державної інвестиційної політики в умовах євроінтеграції;
- проаналізувати сучасний стан іноземного інвестування в Україні, а також регіонах;
- оглянути міжнародну інвестиційну привабливість України;
- продемонструвати рейтинг міжнародної інвестиційної привабливості окремих регіонів України;
- виокремити проблеми щодо формування міжнародної інвестиційної

привабливості регіонів нашої країни;

– пояснити можливість впровадження реформ та використання зарубіжного досвіду як напрямів підвищення інвестиційної привабливості України;

– описати методи брендингу як інструменту формування інвестиційної привабливості регіонів України.

Інформаційною базою дослідження виступили статистичні, а також аналітичні дані щодо обсягів інвестицій регіонів, соціально-економічний та демографічний розвиток територій, розвиток ринкових відносин, рівень інвестиційної діяльності регіону, місце України в міжнародних рейтингових оцінках.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНА ОСНОВА ІНВЕСТУВАННЯ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ РЕГІОНУ

1.1. Теоретична база визначення суті інвестування розвитку підприємств регіону

У контексті переходу до ринкових умов ведення діяльності, підвищення результативності діяльності підприємств, формування умов їхнього економічного зростання й ефективності модернізаційних перетворень, ключовим фактором стає ефективність процесів інвестування й забезпеченість їх інвестиційною ресурсною базою.

Саме поняття інвестицій як економічної категорії зумовлене історичною закономірністю процесів забезпечення розширеного відтворення й полягають використанні доданої суспільної продукції задля кількісного й якісного нарощення продуктивних сил шляхом приросту всіх складових елементів системи. Інвестиційна складова безпосередньо має вплив на результативність та темпи процесів розширеного відтворення й структуризації основних засобів.

Інвестиції в наш час стали засобом здійснення структурних перетворень у контексті виведення України із економічної кризи шляхом впровадження новітніх досягнень науково-технічного прогресу задля нарощення ефективності ведення господарської діяльності у макро- й мікрівимірі, а також забезпечення стабільного соціально-економічного росту.

Ключову роль процес інвестування відіграє в розвитку вітчизняної економіки, макрорегіонів, галузей, господарств, оскільки вони є структурною базою відносно:

- 1) здійснення систематичного розширеного відтворення шляхом оновлення основних засобів господарств;
- 2) прискореного впровадження останніх досягнень науково-технічного прогресу та зростання якості та безпеки харчових продуктів;
- 3) фундаментальних змін напрямків виробничого й збалансованого розвитку аграрної галузі економіки;

- 4) забезпечення промисловості сировинними запасами;
- 5) зниження рівня безробіття у сільській місцевості.

Тож, варто зазначити, що інвестування є необхідним для економічного та соціального розвитку держави, зростання рівня життя громадян.

У перекладі із англійської слово «invest» визначається як інвестувати у певний напрямок або вкласти кошти. Широке пояснення інвестицій включає вкладення грошових ресурсів задля їхнього приросту.

Збільшення числа коштів має бути достатнім для компенсації інвестору факту відмови у поточному застосуванні засобів з метою споживання та отримання винагороди за ризики з додаванням факту відшкодування втрат через інфляцію майбутніх періодів [14].

Розвиваючи сутність інвестиції наукові та експерти визначають їх як довгостроково вкладений ресурс (фінансовий чи матеріальний) у різноманітні сфери економічної діяльності, іншими словами – у розвиток галузей промисловості, сектору АПК, торгівлі або інших галузей вітчизняної економіки чи за кордон з метою отримання прибутку. Розміщення може здійснюватися у виробництво, акції, нерухоме майно, статутний фонд підприємства чи організації, колекціонування, сферу дорогоцінних металів й інші активи у котрих постійно зростає ринкова вартість тим самим даючи власникам чи інвесторам дохід у вигляді відсотків від доходу, дивідендів, доходів від продаж і ін., що інтегрально називають інвестиційним вкладенням грошових ресурсів.

Дослідження теоретичної бази інвестування розвитку потенціалу підприємств є основною метою, а процес інвестиційного забезпечення - інструментарієм його досягнення, викликаючи потребу детальнішого ознайомлення з підходами до наукового трактування суті вказаних категорій.

Узагальнення найбільш відомих вітчизняних й іноземних фундаментальних підходів дозволяє виокремити трактування визначення інвестування розвитку господарств, а також виділити його основні елементи (рис. 1.1).

Рис. 1.1. Елементи сутності інвестування розвитку підприємств регіону [10]

Вважаємо, що інвестиційний розвиток передбачає формування кількісних змін та структурних характеристик функціонування господарств. Сукупність структурних елементів якісних та кількісних змін, котрі відбуваються на різних підприємствах, приводять до еволюції у якісно новий стан. Розвиток господарств потребує цілеспрямованих дій і заходів втілення вказаних змін на протязі тривалого часу.

У науковій літературі галузі менеджменту розповсюдженими є концепції сталого вдосконалення функціонування господарств, котре спонукає виділити безперервність процесу їхнього розвитку [25].

Суть інвестиційного забезпечення провідні вітчизняні вчені характеризують із різних позицій. Зокрема, С. Параконний факт інвестиційного забезпечення розглядає як вкладання майнової та інтелектуальної цінності в

господарство й різноманітні типи економічної діяльності в результаті котрих формується дохід або досягається соціальний результат [14].

До цінностей відносять кошти, цільове банківські вкладення, земельні паї, акції й інші цінні папери; майно рухоме і нерухоме; майнове право й право інтелектуальної власності; необхідну технічну документацію задля організації підприємницької діяльності; право на використання земельних, водних ресурсів, будівель та устаткування, а також майнові права іншого типу.

Окремі вчені процес інвестиційного забезпечення трактують у якості системних заходів концентрації, реалізації та вибору найбільш раціональних шляхів управління інвестиційною діяльністю [10]. Інші науковці розглядають вказане поняття у якості фінансового забезпечення, пропонуючи трактувати його зміст ширше – як інтегральну сукупність умов, ресурсів та заходів, необхідних у процесі здійснення інвестиційної діяльності [21].

У той же час, трактування вказаного поняття отримало відображення в економічній науці як на мезо-, так й на мікрорівні. Зокрема, окремі вчені визначили сутність інвестиційного забезпечення процесів інноваційного розвитку як сукупність дій підприємницьких структур та органів місцевого самоврядування відносно залучення реальних і потенційних можливостей інвестиційних ресурсів внутрішнього і зовнішнього плану за стратегічними напрямками економічної діяльності господарчого комплексу з метою забезпечення інноваційного розвитку певного регіону [16].

Так, Шилова О.Ю., під поняттям інвестиційного забезпечення розвитку господарства розуміє підсистему організаційно-економічного забезпечення, котра призначена для покриття затрат виробничого характеру та накопичення ресурсів задля нарощення обсягів виробництва й реалізації продукту, ресурси котрої формуються із дотриманням принципу довгостроковості, оптимальності та альтернативності [32].

Детальніше означення дає Кісіль М.І., на погляд котрого під поняттям «інвестиційне забезпечення» варто розуміти не тільки формування джерела фінансування інвестицій, але й сукупність різноманітних умов, ресурсів та

економічних механізмів, важелів й заходів, потрібних у процесі забезпечення відповідного (тобто – заданого) перебігу інвестиційного процесу [22].

Тож, варто відмітити, що на усіх рівнях менеджменту варто враховувати специфічність інвестиційного забезпечення, що й стає завданням керівництва відповідальних органів регіонального, галузевого або державного управління соціально-економічною сферою місцевих територіальних структур.

Економічна категорія інвестиційного забезпечення, як зазначають експерти, відображає багатоаспектні організаційно-економічні моменти, засоби, заходи й економічні взаємовідносини, котрі проявляються в рамках руху вартості, що авансована в капітал задля формування, нагромадження та застосування інвестиційних ресурсів з метою розвитку виробництва та людини – основної продуктивної сили громадянського суспільства [16].

Вказаний підхід передбачає потребу взаємозв'язку еволюції виробництва (та його інвестиційного забезпечення) і процесами формування, нарощення й використання трудових ресурсів виробництва [13].

Інвестиції, на думку вчених є вкладенням капіталу у всіх його формах у різномірні об'єкти (інструментарій) господарчої діяльності задля одержання доходу, а також отримання іншого економічного або неекономічного результату, здійснення котрого базується на сукупності ринкових принципів й пов'язане із факторами часу, ризику і ліквідності [11].

Видатний західний вчений Кейнс Дж. М. трактує поняття інвестицій як факт «поточного приросту цінності капітального майна як наслідок виробничої діяльності наведеного періоду» чи як «та частина доходу за попередні періоди, котра не була використана з метою споживання».

Поняття інвестицій включає вкладення й використання ресурсів, що сконцентровані задля отримання прибутку та сприяння росту вартості капітального майна [30].

Пол Самуельсон зазначає, що більшість громадян мають на увазі поняття інвестицій коли здійснюють купівлю земельних ділянок, цінних паперів чи іншої власності. Проте, варто зазначити, що вони мають місце тільки при формуванні

реального капіталу.

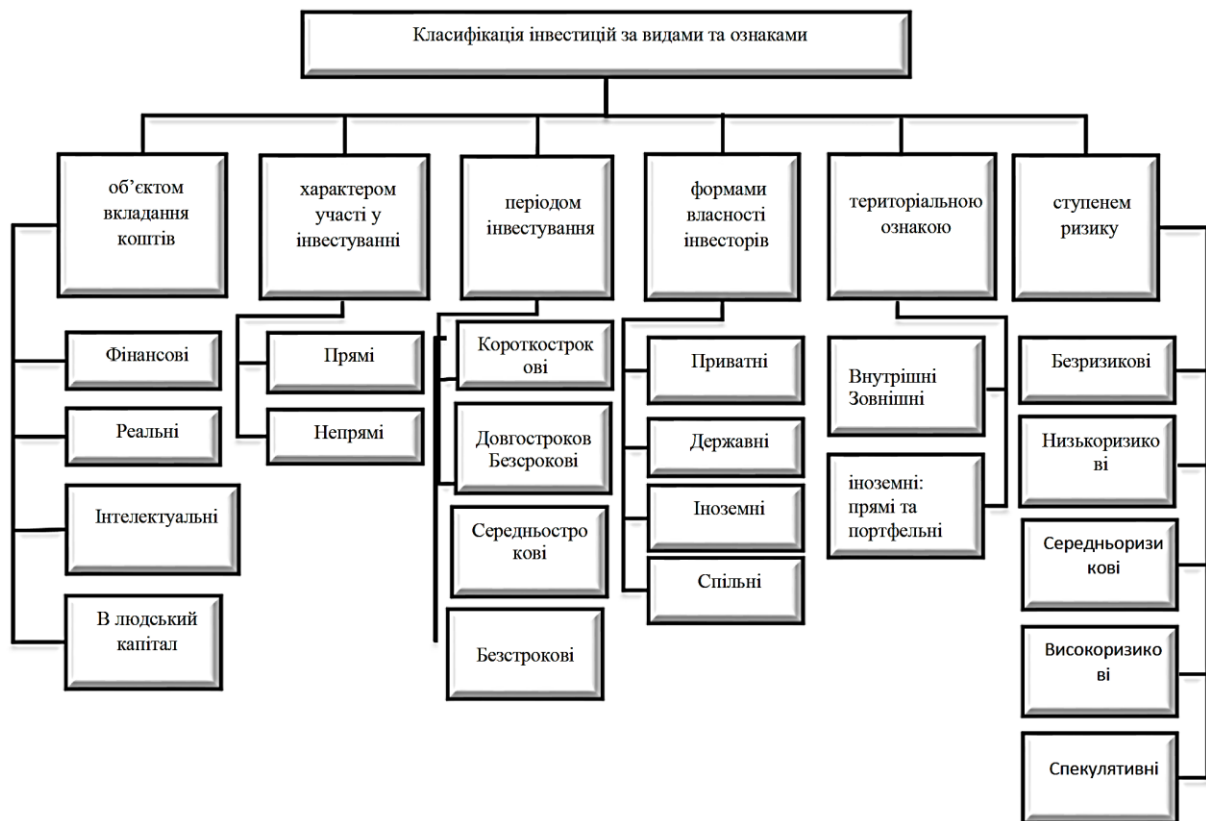
Гітман Л.Дж. та М.Д. Джонк визначають поняття інвестицій як «будь-якого інструменту, в котрий можна вкласти грошові ресурси, розраховуючи зберегти чи примножити їхню вартість, забезпечивши позитивну динаміку доходу» [6].

Економічна сутність інвестицій може одночасно розглядатися із різноманітних точок зору, що обумовлює можливість їхньої класифікації за різноманітними ознаками (чи критеріями), котрі дозволяють об'єднувати інвестиції у однорідні згідно класифікаційної ознаки групи. В новітній економічній теорії застосовують цілу низку підходів відносно класифікації інвестиційної діяльності.

Розглянемо класифікацію відповідно до наступного загальноприйнятого набору класифікаційних ознак, що подано на рис. 1.2.: об'єкту інвестування; характеру участі в інвестуванні; періоду інвестування; форми власності інвесторів; регіонального характеру інвестицій; ступеня ризику інвесторів.

Господарства здійснюють низку видів та об'єктів інвестування, тому виділяють наступні інвестиції: реальні, фінансові та інтелектуальні, інвестиції в трудовий ресурс.

Переважно – реальні інвестиції є вкладенням у виробничі засоби (основні і оборотні) та матеріальні активи: будинки та споруди, обладнання і інші цінності товарного та матеріального характеру, а також нематеріального характеру (патент, ліцензія, ноу-хау, технічний, науково-технічний, інструктивний, технологічний, проектно-кошторисний та інший тип документації). В середині наведеної групи, переважно, виділяють такі типи інвестицій: інвестиції, котрі направлені на розширення виробничих потужностей, направлені на реконструкцію і розширення наявного виробництва, відтворення основних фондів, котрі вибули.

Рис. 1.2. Класифікація інвестицій [2]

Фінансові інвестиції характеризують вкладенням капіталу в різноманітний фінансовий інструментарій із метою одержання прибутку в майбутніх періодах. Їх поділяють на прямі (у випадку внесків у статутний фонд) та портфельні (шляхом придбання цінних паперів і інших типів фінансових активів на фондових ринках).

Тож, у залежності від напрямку вкладень науковці виділяють дві ключові форми інвестицій: реальні та фінансові.

Поміж інших видів класифікації, ключове місце займає класифікація інвестиційної діяльності з точки зору їхнього спрямування, тобто – згідно цілей інвестування і норми прибутку. Відповідно цієї класифікації варто виділити основні групи інвестицій: вимушені інвестиції, інвестиції задля збереження позиції на ринках; інвестиції з метою оновлення основних виробничих засобів; інвестиції задля економії витрат; зростання доходів; «ризикові» інвестиції.

Відносно кожної групи прийнято ставлять певну мінімальну (або - порогову) величину доходу на інвестований капітал. Відповідно до даного

розподілу щодо першої групи норми прибутку є відсутніми, щодо другої групи мінімальною нормою є дохід у межах 6 %, щодо третьої – до 12 %, щодо четвертої – 13-15 %, щодо п'ятої – 16-20 % і шостої 21-30 % відповідно.

Згідно характеру направленості дії фінансових інвестиції науковці їх поділяють на наступні:

1) початкові (тобто – нетто-інвестиції) або початкові інвестиції, котрі здійснюються на період заснування проекту чи купівлі об'єкту підприємництва;

2_ інвестиції задля розширення (тобто – екстенсивні інвестиції скеровуються на збільшення виробничого потенціалу, нарощення масштабів діяльності при сталому технічному рівні (як приклад – інвестиції на збільшення складських приміщень, виробничої площі, основного технологічного обладнання й ін.);

3) реінвестиції (тобто – повторні інвестиції) шляхом використання доходу, одержаного від первинної інвестиції капіталу. До їх числа відносять інвестиції щодо заміни зношеного обладнання, раціоналізації, зміни асортименту продукції, диверсифікації, підготовки кадрів, НОКР, охорони довкілля, забезпечення зростання фінансових показників підприємства в перспективі та ін.;

4) бруто-інвестиції, котрі складаються із нетто-інвестицій і реінвестицій, й таким чином є сукупністю інвестицій, котрі здійснюються у процесі заснування (придбання) підприємства й пов'язаних із ним коштів, котрі вивільнюються;

5) дезінвестиції, що є процесом вилучення інвестованого у минулому капіталу із обороту без подальшого його застосування з інвестиційною метою.

Згідно рівня інвестиційного ризику розрізняють вкладення:

- безризикового типу;
- низькоризикового типу;
- середньоризикового типу;
- високоризикового типу;
- спекулятивного типу.

Згідно рівня доходності виділяють вкладення:

- високодохідного типу;
- середньодохідного типу;
- низькодохідного типу;
- бездохідного типу.

Згідно форми одержання прибутку інвестиції приносять матеріальну вигоду (грошовий дохід, зниження ризику, вихід на новий ринок збуту), чи забезпечують соціальну вигоду (зростання престижу підприємства, покращення умов праці й стану зовнішнього середовища).

Згідно форм власності інвесторів розрізняють вкладення:

1) приватні інвестиції, котрі характеризують вкладення ресурсів фізичних та юридичних (недержавної форми власності) осіб;

2) державні інвестиції (тобто – вкладення капіталу державних структур, а також фінансових ресурсів державного бюджету різного рівня та державних небюджетних фондів);

3) іноземні інвестиції (тобто – вкладення, котрі здійснюються іноземними громадянами та юридичними особами, державами);

4) спільне інвестування (тобто – вкладення, котре здійснюється суб'єктами даної держави та іноземних держав).

Відносно територіальної ознаки, тобто залежно від того, де інвестується капітал (у межах держави чи закордоном) виділяють:

- 1) внутрішні інвестиції (у межах держави);
- 2) зовнішні (закордонні) інвестиції;
- 3) іноземні інвестиції.

Провідні науковці та експерти також виділяють національні інвестиції (тобто – вкладення ресурсів в об'єкти інвестування, котрі розміщено в межах територіальних кордонів певної держави) й іноземні інвестиції (тобто – вкладення ресурсів в об'єкти інвестування, котрі розміщено за межами територіальних кордонів певної держави (до наведених інвестицій відносять і процес придбання різномірних фінансових інструментів інших держав) [5].

1.2. Джерела і особливості інвестування у розвиток підприємств регіону

Сам процес інвестування у розвиток підприємств полягає у підвищенні рівня конкурентоздатності вітчизняних підприємств різних секторів на основі упровадження широкого спектру інновацій задля покращення позицій на внутрішньому і виходу на зовнішній ринок; вдосконалення соціальної інфраструктури сільської місцевості; досягнення високих показників економічної, екологічної і продовольчої безпеки нашої держави.

Цілі і завдання процесу інвестування у розвиток господарств наведено у табл. 1.1.

Відповідно до діючого законодавства інвестиційну діяльність можливо здійснити шляхом використання ресурсів інвесторів: як власних (прибутку, амортизаційних відрахувань, відшкодувань збитків від аварій, стихійних лиха, грошових нагромаджень й заощаджень громадян, юридичних осіб та ін.); позичкових (облігаційних позик, банківських та бюджетних кредитів); залучених фінансових коштів інвесторів (коштів, одержаних від реалізації акцій, пайових та інших внесків громадян та юридичних осіб); бюджетних асигнувань; безкоштовних та благодійних внесків, пожертвування організації, підприємства чи громадян.

Зокрема, учені-економісти та експерти у сфері фінансового менеджменту наголошують на тому факті, що поміж джерел інвестиційного забезпечення сільськогосподарських підприємств ключове та домінуюче значення мають мати власні джерела підприємства, ключовим із котрих є прибуток [14].

Розрахунок на власні кошти здійснюється підприємствами різноманітних організаційно- правових форм ведення діяльності, у тому числі й в сфері АПК. Стимулювання інвестування власних коштів у довготермінові проекти господарських структур є важливим у плані розвитку як певних підприємств, так й розвитку галузі і сільської території загалом.

Таблиця 1.1 - Цілі і завдання інвестиційного забезпечення процесу розвитку підприємств

Ціль	Завдання
Інноваційна	Переважно, інвестиції у нематеріальні активи, котрі забезпечують впровадження досягнень науково-технічного прогресу у виробництво і соціальну сферу сільської місцевості.
Економічна	Нарощення обсягу виробництва продукції і зростання її якісних характеристик; підвищення показників ефективності функціонування, реалізації виробничого потенціалу підприємств, індикаторів результативності секторів.
Технічна	Досягнення значного рівня розвитку технологічних засобів виробництва, їхньої продуктивності, енергетичної ефективності й ресурсної ощадності.
Технологічна	Впровадження у виробництво новітніх технологій, котрі забезпечать збільшення показників конкурентоздатності товару і відповідний рівень його якості; падіння рівня трудо-, енерго- й капіталомісткості виробництва продукції.
Наукова	Упровадження наукомістких технологічних рішень у процес виробництва задля нарощення результативності інвестиційного забезпечення. Створення попиту на проведення наукоємних досліджень і розробок. Створення та розвиток наукового потенціалу держави.
Екологічна	Впровадження сучасних технічних засобів, обладнання й сучасних технологій, що спрямовані на покращення стану ґрунту, підтримку рівня енергетичних ресурсів, охорону навколишнього природного середовища й підвищення екологічної безпеки держави.
Соціальна	Зростання рівня професійних якостей трудових ресурсів та конкурентоздатності робочої сили. Створення якісних людських ресурсів й формування високоінтелектуальних людських ресурсів. Вдосконалення соціальної інфраструктури сільських поселень.

Однозначно, ключовим показником діяльності господарства в ринковій економіці вважається дохід, а його планування спонукає підприємницькі структури впроваджувати нововведення.

У доході відображають фінансовий результат діяльності підприємства та результативність використання його власних чи залучених ззовні ресурсів.

Проте варто враховувати, що високі показники динаміки тотального домінування власних грошових ресурсів підприємств в межах структури джерел фінансових інвестицій в основні засоби виробництва ставить розвиток господарств в залежність від їхнього рівня доходів. Окрім того, власні фінансові ресурси є джерелами капітальних вкладень переважно для простого відтворення основних фондів.

Таким чином, одним із ключових джерел інвестиційного забезпечення процесу розвитку господарств є їхні власні кошти, тобто – нерозподілені доходи і амортизаційні нарахування.

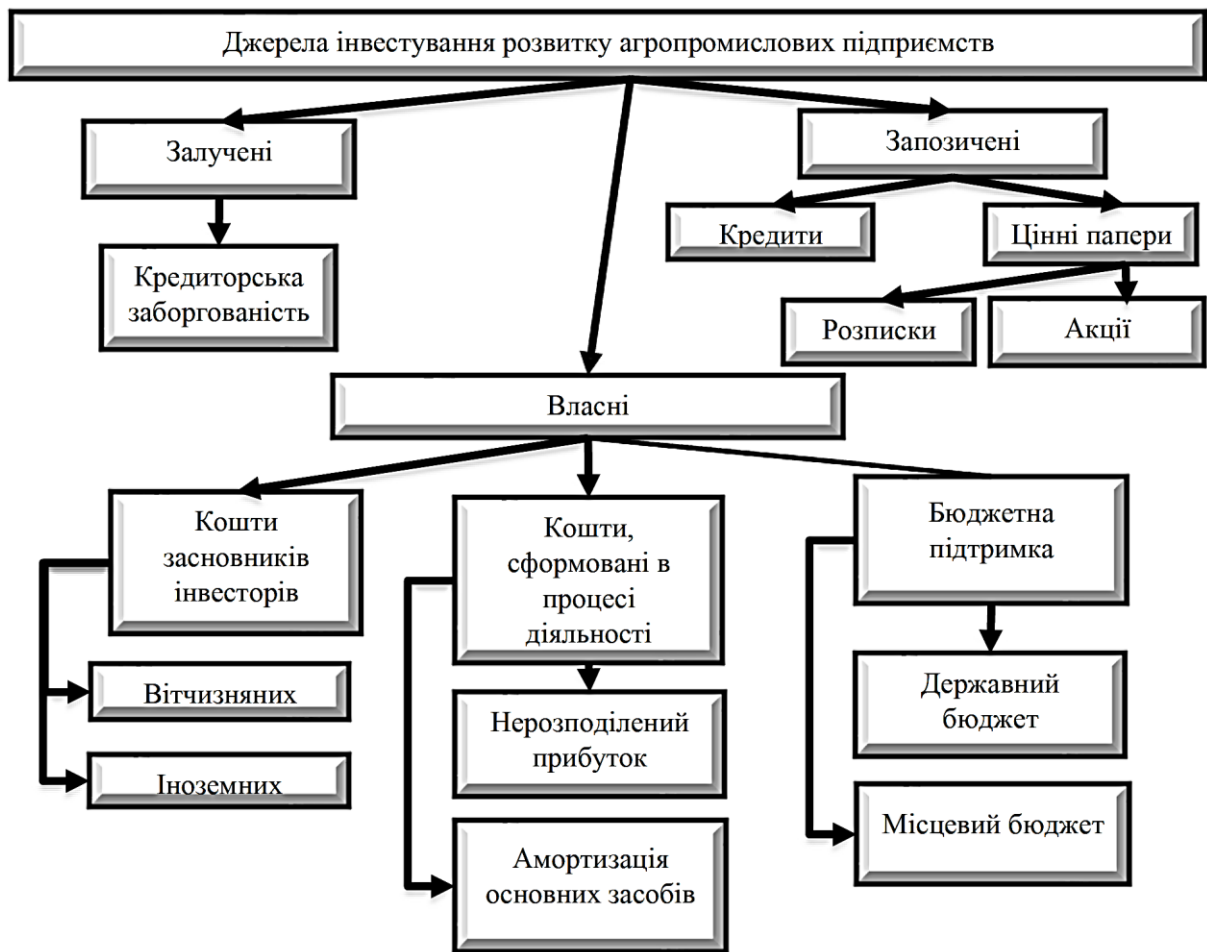
Проте для потреби технічного переоснащення, процесів реконструкції і розширення процесу виробництва; нарощення випуску конкурентоздатного продукту, реалізація котрого призведе до росту доходів і прибутків підприємницької структури, власних ресурсів інвестицій виробників недостатньо задля повного задоволення їхніх інвестиційних запитів. Загальновідомим є факт, що окрім власних ресурсів джерелами інвестиційного ресурсів підприємств також є залучені та запозичені фінансові ресурси (рис.1.3.).

Одним із базових завдань здійснення інвестиційної політики підприємства є процес адаптації сучасної моделі здійснення інвестування до наявних умов ведення ринкової економіки. Форма створення акціонерних товариств, котра є одним із базових елементів функціонування ринкової економіки, дозволяє їм провадити інвестування господарської діяльності шляхом емісії цінних паперів, тобто акцій та облігацій.

Аналізуючи акціонерні товариства, знаний гарвардський вчений-дослідник М. Портер твердить, що єдиним і найпотужнішим засобом для зміни цілі власників, є формування діючих стимулів щодо довгострокових інвестицій в акціонерний капітал підприємства [21].

Схожої думки, О.Є. Гудзь зазначаючи, що обмеженість власних і бюджетних коштів обумовлює те, що процес залучення інвестиційних грошових

кредитів є нагальною необхідністю для процесу розвитку аграрних формувань [24].

Рис. 1.3. Джерела інвестиційного забезпечення розвитку підприємств, в тому числі сфери АПК [16]

Саме тому задля забезпечення процесу розвитку господарств необхідними є як процес створення умов відносно залучення ними кредитних фінансових ресурсів на відносно прийнятних умовах, так й відповідне державне фінансування інвестиційних проектів. Тому, необхідним є комплекс додаткових заходів відносно інвестиційного забезпечення стабільного розвитку аграрної сфери.

Також, сталому розвитку сприяє потік прямих іноземних інвестицій. В нашій державі основна кількість вказаних капіталовкладень провадиться транснаціональними корпораціями тільки у великі аграрні холдингові структури (агрохолдинги) та вертикально інтегровані комплекси.

Так, понад 80% інвестицій в основні засоби припадають на найбільші агропромислові структури, саме тому в малих і середніх структурах проблема їхнього інвестиційного забезпечення є максимально актуальною.

1.3. Формування державної інвестиційної політики в умовах євроінтеграції

У той же час, як процес здійснення інвестицій безпосередньою функцією підприємницьких структур, функція державних органів влади передбачає формування системи захисту, а також стимулювання й підтримку інвестиційної діяльності підприємств, розвитку елементів інвестиційної інфраструктури та привабливості інвестиційного клімату для внутрішніх та зовнішніх інвесторів.

Пряме державне регулювання передбачає:

- 1) імплементацію законів й інших інституційних актів, котрі регулюють процес інвестиційної діяльності;
- 2) здійснення державних експертиз інвестиційних програм і проектів;
- 3) процес регулювання участі інвесторів у приватизації об'єктів власності;
- 4) формування рівних умов використання земельних, водних та інших природних ресурсів;
- 5) надання грошової допомоги для розвитку певних галузей і регіонів, державну підтримку агропромислових підприємств та ін.

Непряме державне регулювання процесу інвестиційної діяльності передбачає застосування:

- 1) грошово - кредитної політики;
- 2) бюджетно- податкової політики;
- 3) амортизаційної політики;
- 4) інноваційної політики;
- 5) політики заохочення й регулювання закордонних інвестицій;
- 6) політики регулювання фондового ринку;

Проведення інвестиційної політики держави повинне сприяти

вирішенню наступних питань:

- зростання обсягу інвестиційних ресурсів шляхом використання усіх наявних джерел і їхнє ефективне використання;

- зростання ваги та збільшення частки власних (або - внутрішніх) ресурсів інвестування вітчизняної економіки; ідентифікація пріоритетних напрямів й досягнення ефективного напрямку здійснення капіталовкладення; інвестиційна підтримка структурної перебудови і реструктуризації як окремих сільськогосподарських підприємств, так й економіки загалом.

Державні інститути мають впливати на процес активізації інвестиційних процесів держави завдяки наданню пільг; впровадженню новітнього досвіду в сфері інвестування капіталу; забезпеченню належних взаємовигідних умов відносно іноземних інвесторів і підприємств із закордонними інвестиціями; налагодженню сприятливого мікросередовища для високорентабельного функціонування капіталу в державі (як для українських, так й іноземних інвесторів) [25].

Проте, особливо актуальним аспектом впливу державних інституцій на інвестиційну діяльність в нашій державі є вдосконалення нормативно-правового поля задля збільшення об'єму залучення інвестицій.

На жаль, в вітчизняному інвестиційному законодавстві наразі ще існує ціла низка проблем, котрі потребують термінового вирішення – інституційному полю бракує сталості, цілісності і взаємної узгодженості відносно формування сприятливого інвестиційного клімату і сукупної привабливості.

З метою формування сприятливого і стабільного інвестиційного режиму державні інституції встановлюють державні гарантії щодо захисту інвестицій.

Вітчизняні та закордонні науковці розглядають інвестиційний клімат у якості сукупності умов політичного, правового, економічного, фінансового, культурного, природнього спектру та інших умов, котрі визначають рівень ефективності інвестиційної діяльності, її прибутковості, рівня ризику, зумовлюють мотиви закордонних інвесторів провадити капітальні вкладення. Він є пов'язаним із рівнем розвитку галузей економіки, її проблемами і

можливими деструкціями [28].

Перспективи покращення інвестиційного клімату й інвестиційної привабливості нашої держави досліджуються й обговорюється як на міжнародному так і на національному рівнях керівниками держав і підприємств, інвесторами та науковцями. Наразі ухвалено низку законодавчих й інших нормативно-правових актів. Зокрема варто згадати ЗУ «Про інвестиційну діяльність», а також ЗУ «Про інноваційну діяльність» та ін.

Згідно визначень науковців, державна інвестиційна політика є комплексом заходів економічного, організаційно-правового та інших напрямків діяльності країни, скерованих на формування необхідного інвестиційного клімату, структурної перебудови, зростання ефективності вітчизняної економіки [11].

Відома ціла низка трактувань змісту інвестиційної політики держави. Окремі дослідники під вказаним поняттям розуміють функціонування різномірних економічних суб'єктів (держав, регіонів, підприємств, підприємців), спрямоване на формування й результативне використання (вкладення) фінансових ресурсів. Борщ Л. М. стверджує, що «інвестиційна політика є комплексом правових, адміністративних й економічних заходів, скерованих на поширення і активізацію різномірних інвестиційних процесів» [11]. У цьому визначенні саму категорію «політика» учені розглядають як тотожну поняттю «діяльність». Вважаємо вказане визначення інвестиційної політики дещо звуженим, оскільки в процесі ведення інвестиційної політики варто враховувати й відображати не лише процес інвестиційної діяльності на поточному рівні розвитку, проте й вказувати на гіпотетичну можливість досягнення майбутніх сфер для інвестицій.

Вказаний автор визначає державну інвестиційну політику у якості комплексу заходів, котрі забезпечують створення сприятливого національного інвестиційного клімату та бізнес середовища в нашій державі на перспективу [22].

Автори Чистов С., Никифоров А., Куценко Т. стверджують, що наведений термін визначає інтегральний комплекс правових, адміністративних і

економічних заходів державних інституцій, скерованих на поширення й активізацію інвестиційного процесу [5].

З іншого боку – Сокурєнко П. та Кришан О. визначають зазначене поняття як сукупність заходів й перспектив розширення інвестиційної діяльності з метою залучення інвестиційних ресурсів до процесів відтворення, формування оптимальних умов для здійснення інвестицій, формування стійкого соціально - економічного розвитку держави [11].

Протилежний підхід до означення поняття «державної інвестиційної політики» подано А. Яценком. Автор визначає її як систему заходів, котрі обумовлюють обсяг, структуру й основні напрямки сумарного вкладення інвестиційних ресурсів різнорідної форми (фізичної, фінансової, матеріальної, нематеріальної, інтелектуальної) з метою забезпечення значних темпів розвитку галузей економіки шляхом концентрації інвестицій на саме тих типах інвестиційних проектів, від котрих залежить досягнення найвищих показників розвитку виробництва, збалансованості та ефективності економіки, отримання максимального приросту виробництва продукції та доходу на одиницю затрат [22].

З вказаної точки зору максимально вдалим є таке визначення: інвестиційна політика є основним інструментом регуляції відтворювального процесу, формування матеріальної бази розвитку економічної сфери, котрий враховує стан функціонування економіки на певному конкретному етапі та на перспективу, включає оцінювання усіх можливих джерел залучення інвестиційних ресурсів, формує пріоритети й сукупність методів реалізації, генерує правові умови для усіх учасників досліджуваного інвестиційного процесу.

У таблиці 1.2 розглянемо різноманітні підходи до визначення термінології «державна інвестиційна політика».

Варто наголосити, що зазначені в роботі підходи відносно означення терміну «державна інвестиційна політика» містять фрагментарний характер й ставлять часткові акценти у намаганнях її формування і реалізації, а також лише

фрагментарно висвітлюють обсязі вагомість державної інвестиційної політики, оскільки у інтегральному вигляді інвестиційна політика кожної держави є, перш за все, важливою складовою економічної політики, котра є уніфікованим комплексом взаємопов'язаних цілей та пріоритетів розвитку інвестиційних процесів держави, а також методів й інструментів щодо їх реалізації [12].

Таблиця 1.2 – Підходи до визначення терміну «державна інвестиційна політика»

Підхід	Визначення терміну
ЗУ «Про інвестиційну діяльність»	Узгоджений комплекс заходів, котрий здійснюється задля реалізації цілей економічного, науково-технічного і соціального прогресу, виходячи із цілей й показників економічного та соціального розвитку нашої держави, державних і регіональних програм економічного розвитку, державного і локальних бюджетів, у тому числі – передбачених у них ресурсів фінансування інвестиційної діяльності.
Пересада А.А.	інвестиційний цикл, котрий реалізуються в межах часу здійснення інвестицій та визначає їх здійснення у якості комплексу заходів від початкового моменту схвалення рішення щодо інвестування до завершального етапу інвестиційного проекту. У більш вузькому розумінні «інвестиційна діяльність» використовується як і термін «інвестиційний процес».
Польшаків В. І. та Ткаленко Н. В.	є діяльністю державних органів, спрямованою на формування сприятливих нормативно-правових і економічних умов задля інвестицій загалом і інвестицій у інновації (у тому числі), стимулювання процесів формування інвестиційних умов щодо інноваційного розвитку, та формування ринкових інновацій і інвестицій.
Стеченко Д.М.	діяльність державних органів відносно регулювання інвестиційної діяльності задля реалізації цілей, що включають економічну, науково-технічну та соціальну політику; комплекс заходів економічного, організаційно-правового та іншого спрямування, котрі спрямовано на формування позитивного інвестиційного клімату, процеси структурної перебудови, підвищення ефективності вітчизняної економіки.
Коюда О.та В. Гриньова В.	розрахунок структурних і кількісних потреб в наявності інвестиційних ресурсів, нарощення числа джерел фінансування, вибір найбільш пріоритетних напрямків фінансування і формування результативної пропозиції з метою залучення інвестиційних ресурсів.
Чистов С., Никифоров А., Куценко Т.	комплекс державних заходів правового, адміністративного та економічного напрямку, спрямованих на популяризацію і активізацію інвестиційних процесів в межах держави.

У процесі формування і впровадження державної інвестиційної політики, менеджменту інвестиційним потенціалом, розрахунку обсягу, структури і напрямків здійснення інвестицій, державна влада реалізує власні функції

регулювання інвестиційного процесу при допомозі здійснення організаційного, інформаційного і правового забезпечення.

Організаційне забезпечення менеджменту інвестиційним потенціалом визначає функції державних органів влади у процесі регулювання інвестиційним сектором економіки. При цьому організаційне забезпечення може включати в себе функції організації, координації й реалізації державних програм пріоритетного інвестування і формування захисту від типових ризиків вказаного інвестування [11].

Ключовою метою здійснення державної інвестиційної політики на даному етапі розвитку нашої держави є економічне зростання України, котре є можливим виключно при умові активізації приливу грошових ресурсів у пріоритетні галузі, котрі мають забезпечувати сталість прогресивних технологічних змін в промисловості й модернізувати технічний стан агропромислового виробництва. Під час реалізації стратегічної державної інвестиційної політики надзвичайно важливим є її попереднє узгодження на регіональному та муніципальному рівнях, на котрих має враховуватися перспектива розвитку територіальних одиниць із їхніми специфічними особливостями. На загальнодержавному рівні мають постійно проводитись заходи підтримки максимально перспективних галузей, підтримуватись збалансованість розвитку вітчизняної економіки і перехід її у напрямку нового якісного стану із мінімальними затратами [5].

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ МІЖНАРОДНОЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

2.1. Стан іноземного інвестування національної економіки

До джерел фінансування будь-якого проекту можна віднести чимало різних ресурсів. Серед них важливе місце відіграють саме інвестиційні ресурси,

які доцільно розглядати з позиції економічного ресурсу, який залучається в об'єкти інвестування. На сьогодні прийнято розрізняти різні форми інвестиційних ресурсів, серед яких важливе значення надається: фінансовим, матеріальним, нематеріальним, трудовим, інформаційним та підприємницькому хисту. Враховуючи особливу вагу фінансових та не фінансових джерел залучення інвестиційного ресурсу, тому окремо зосередимо увагу на їх дослідженні. При з'ясуванні суті та ролі фінансового джерела у процесі інвестування враховуємо, що це є грошові ресурси, які застосовуються при формуванні вказаних ресурсів. Для розуміння масштабів загального інвестування проаналізуємо динаміку капітальних інвестицій у національну економіку України (рис. 2.1)

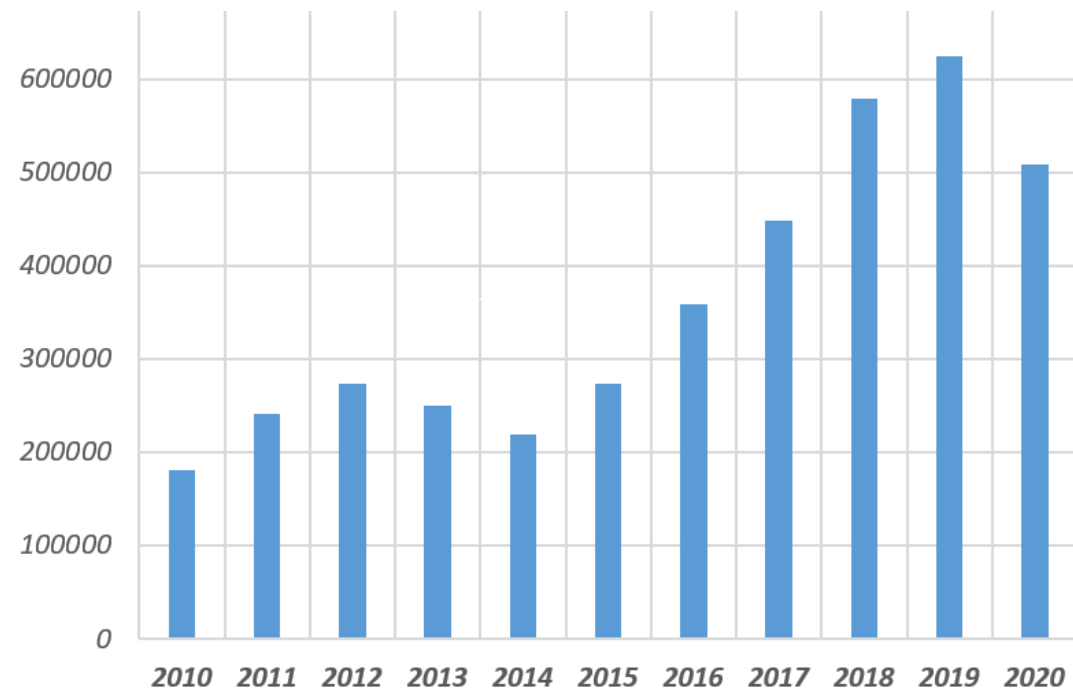

Рис.2.1. Динаміка капітальних інвестицій в економіку України, млн грн

Наведені дані свідчать, що починаючи із 2010 року в Україні спостерігалась загальна тенденція до зростання капітальних інвестицій у вітчизняну економіку. Проте, динаміка росту протягом досліджуваного періоду була не стабільною. Так, починаючи із 2012 року до 2014 року був перший цикл спаду, при тому що до 2012 року було стабільне зростання залучення інвестиційних ресурсів в реальний сектор економіки. Зазначимо, що цей спад більш спричинений внутрішніми проблемами, які спостерігались в Україні.

Особливо відчутним було зменшення капітальних інвестицій у 2014 році, коли щодо України розпочалась російська агресія, яка відчутно вплинула на економічне становище країни і, у зв'язку із окупацією, майже 20 % економічного потенціалу було втрачено.

Проте, варто відзначити, що починаючи із 2015 року розпочалось стрімке зростання кількості залучених капітальних інвестицій в національну економіку. І вже у 2018 році сумарні інвестиції удвічі переважали ті, які були залучені у найсприятливішому до того 2012 році і становили майже 600 млрд грн. І все ж у 2019 році стрімке зростання було зменшеним, а у 2020 році знову відбувся спад кількості капітальних інвестицій на загальну суму понад 100 млрд грн. Безумовно, частково це було спричинено і світовою кризою, яка виникла у зв'язку із пандемією.

Враховуючи сутність поняття капітальних інвестицій розуміємо, що вони здійснюються в основний капітал, для його поновлення, заміни, модернізації та додаткового залучення, загалом це сприяє економічному зростанню, що відображається у обсягах валового внутрішнього продукту. Саме тому, важливим є проведення детального аналізу кількості залучених інвестицій в частці ВВП країни. Для наочності та ґрунтовнішого бачення стану справ щодо залучення інвестиційних ресурсів в національну економіку Україні, порівнюємо ці показники із загальноєвропейськими закономірностями та тенденціями, які спостерігались протягом останніх 30 років (рис. 2.2).

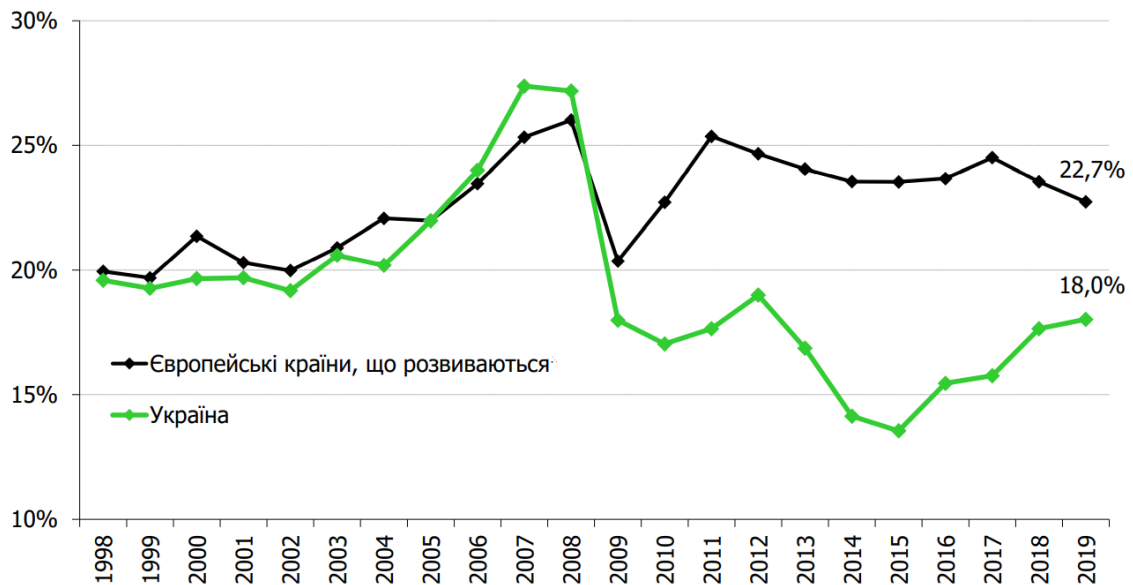

Рис.2.2 Частка інвестиції в основний капітал у % до ВВП

Загальний аналіз наведених аналітичних даних свідчить, що протягом досліджуваного періоду частка капітальних інвестицій в основний капітал у відсотках до ВВП країн становить близько 20 %. Бачимо і ще одну закономірність, зокрема, до 2008 року вказаний показник зростав як в Україні, так і у країнах Європи, що розвиваються. До позитиву варто також віднести, що починаючи із 2005 року до 2008 року відсоток інвестицій у ВВП України був навіть більшим, ніж у європейських країнах, що загалом свідчило, про суттєве оновлення основних засобів в Україні і створення передумов для подальшого економічного зростання.

Проте, світова криза 2009 року суттєво змінила ситуацію у сфері залучення інвестицій, особливо це було негативно відчутним для національної економіки України. Адже в цей рік не лише суттєво зменшились інвестиції в основний капітал в Україні, але й динаміка була значно гіршою ніж у країнах Європи у яких частка інвестицій в основному капіталі зберіглась на рівні вище 20 %, а у вітчизняній економіці зменшилась до 18 %. А якщо врахувати, що і рівень ВВП в Україні в рази менше ніж у європейських країнах, тому це загалом мало суттєві негативні наслідки для подальшого реального економічного розвитку.

Попри того, що до 2012 року спостерігалось збільшення сум залучених інвестицій в основний капітал, проте все рівно показник його частки у ВВП України так і не досяг 20 %. А протягом 2012-2015 років цей показник зменшився до 13 %. І, як вказувалось вище, до 2019 року в Україні була дуже позитивна динаміка щодо залучення інвестиційних ресурсів в основний капітал, проте все рівно показник досліджуваній показник не досяг середньоєвропейського значення і є нижче 20 %.

Загалом нами проаналізовано суму інвестиційних вкладень в національну економіку, проте для ґрунтовного розуміння інвестиційних процесів важливим є дослідження напрямів інвестування. Саме тому, окремо дослідимо обсяги капітальних інвестицій у різні види економічної діяльності у 2020 році (рис.2.3).

Рис.2.3 Обсяги капітальних інвестицій у різні види економічної діяльності у 2020 р., млрд грн

Отже, бачимо на рис. 2.3, що найбільше капітальних інвестицій у 2020 році було здійснено у вітчизняну промисловість, майже 180 млрд грн. Із суттєвим відставанням друге місце за важливістю посідає державне управління та оборона, що пояснюється воєнними діями, які тривають в Україні, а отже, потребою посилення обороноздатності. Зазначимо, що багато років в національній економіці України важливу роль відігравав аграрний сектор економіки. І враховуючи, що країні 5 років суттєво почали зростати агрохолдингові структури, які займаються виробництвом сільськогосподарської продукції, тому у них також бачимо приріст залучення інвестиційних ресурсів. Отже, сільське, лісове та рибне господарство займають третє місце по кількості залучених інвестицій у 2020 році. Всі інші галузі вітчизняної економіки мають значно меншу вагу в структурі ВВП, а тому логічно, що і обсяги інвестування у них є значно меншими. І все ж у торгівлю, ремонти автотранспортних засобів, будівництво та транспортну галузі було також залучено значні обсяги інвестицій, зокрема, 40, 39 та 36 млрд грн, відповідно. Проте в порівнянні з іншими країнами Європи, це є незначний обсяг.

Серед різних фінансових джерел інвестиційних ресурсів для будь-якої економіки надзвичайно важливого значення мають прямі іноземні інвестиції, залучення яких не лише сприяє розвитку бізнесу, створенню нових робочих місць, але й покращує загальну макроекономічну ситуацію країни. Для загального розуміння стану залучення іноземних інвестицій в економіку країни, проаналізуємо їх поквартальну динаміку протягом крайніх 10 років (рис.2.4).

Детальний аналіз динаміки надходження прямих іноземних інвестицій в економіку України свідчить, що протягом досліджуваного періоду стан їх залучення є неоднорідним і в різні періоди спостерігались різні закономірності. Досить позитивно варто відзначити періоди кінця 2011 року до середини 2013 року та від 2016 року до початку 2019 року, за винятком третього кварталу 2018 року, коли мали загальний позитивний ріст іноземних інвестицій в національну економіку.

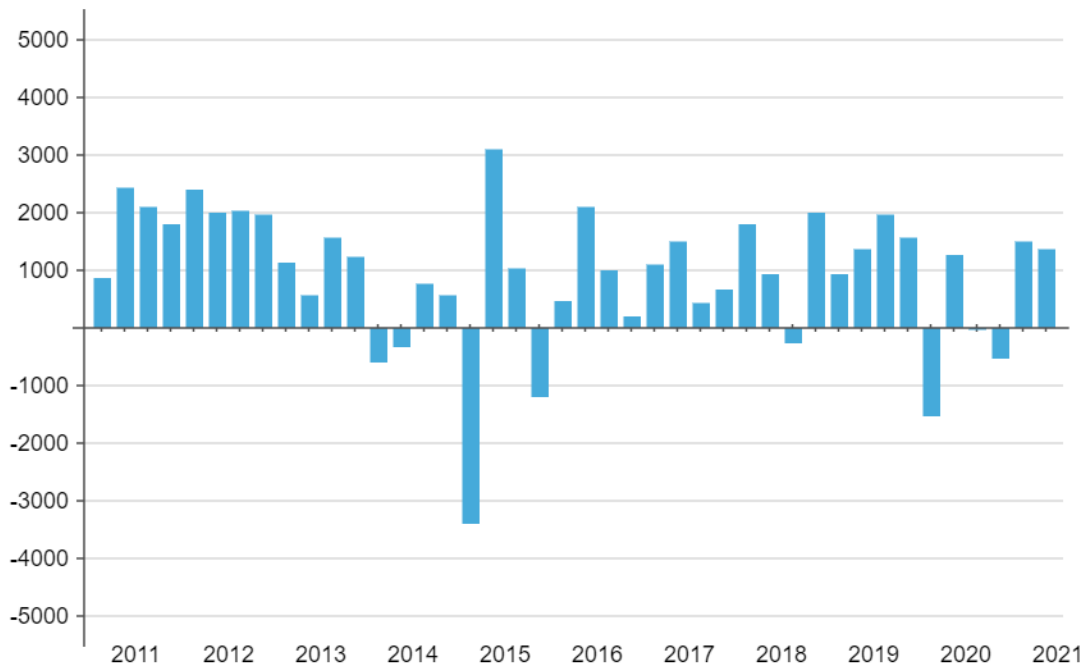

Рис.2.4 Динаміка надходження прямих іноземних інвестицій в економіку України, млн. дол. США

Безумовно, військова агресія Росії щодо України вкрай негативно вплинула на загальну міжнародну інвестиційну привабливість України, що було відображено у фактичних обсягах прямих іноземних інвестицій, які у першому півріччі мали негативне значення. Найбільш критичним у сфері залучення інвестицій із закордону був перший квартал 2015 року, коли з економіки України було виведено понад 3 млрд дол США інвестиційних ресурсів. Звичайно, що негативно на стан іноземного інвестування в Україні мала криза, яка була пов'язана із пандемією спричиненою поширенням коронавірусу. Саме в цей період, зокрема у першому кварталі 2020 року понад 1,6 млрд дол США іноземних інвестицій було виведено з економіки України. Проте, заради об'єктивності відмітимо, що у європейських країнах не було такого відтоку інвестицій, що підтверджує, про відсутність тісного взаємозв'язку іноземних інвестицій і економічної кризи спричиненої пандемією.

Аналізуючи прямі іноземні інвестиції в національну економіку певної країни варто розуміти, що це є процес, який має два потоки залучення іноземних

інвестицій, та відтік іноземних інвестицій. Стан іноземного інвестування та розраховане інвестиційне сальдо України за крайні 20 років покажемо у табл. 2.1.

Таблиця 2.1 – Прямі іноземні інвестиції в економіку України за період 2002–2020 рр., (млн. дол. США)

Роки	Прямі іноземні інвестиції		Сальдо
	В Україну	З України	
2002	693	-5	698
2003	1424	13	1411
2004	1715	4	1711
2005	7808	275	7533
2006	5604	-133	5737
2007	9891	673	9218
2008	10913	1010	9903
2009	4816	162	4654
2010	6495	736	5759
2011	7207	192	7015
2012	8401	1206	7195
2013	4499	420	4079
2014	410	111	299
2015	-458	-51	-407
2016	3810	16	3794
2017	3692	8	3684
2018	4455	-5	4460
2019	5860	648	5212
2020	-868	82	-950

Отже, наведені офіційні статистичні дані свідчать, що починаючи із 2002 до 2020 року лише у 2015 та 2020 роках було негативне сальдо щодо залучення іноземних інвестицій. Це означає, що в цих роках, відповідно, на 407 млн дол США та 950 млн дол США, було більше виведено іноземних інвестиційних ресурсів ніж залучено в економіку України. Проте, аналіз наведених даних показує, що були дуже сприятливі періоди в плані залучення іноземних фінансових ресурсів. Особливо позитивними в цьому плані були 2007 та 2008 роки, 2011 та 2012 роки, а також 2017 до 2019 років, коли була стабільна

тенденція до збільшення прямих іноземних інвестицій в національну економіку України.

Для наочності та ґрунтовнішого розуміння закономірностей у сфері залучення іноземних інвестицій покажемо ці процеси графічно (рис. 2.5)

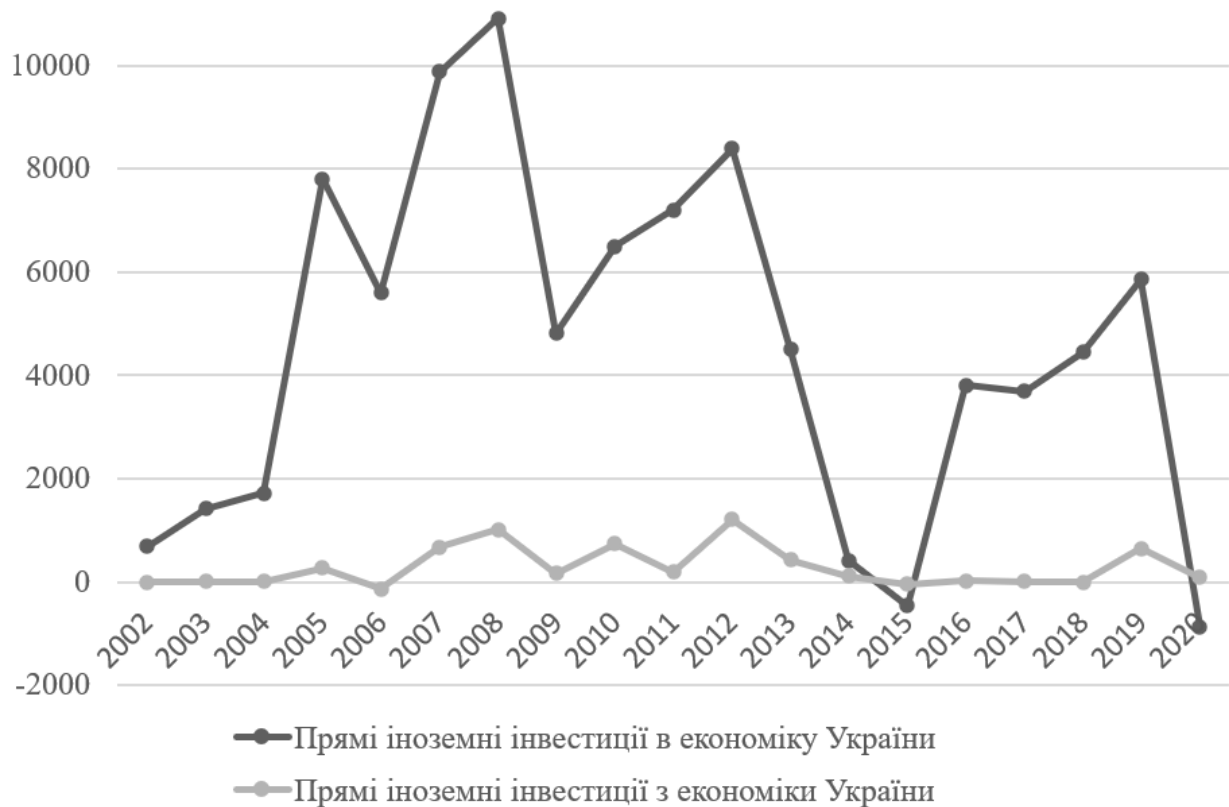

Рис.2.5 Динаміка обсягу прямих іноземних інвестицій в Україні, тис. дол. США

Таким чином, з рис.2.5 бачимо, що загальна тенденція залучення прямих іноземних інвестицій в Україні має синусоїдний характер, що свідчить про відсутність сприяння та регулювання з боку держави інвестиційному процесу, а тому обсяги іноземних інвестиційних ресурсів суттєво реагують на вплив зовнішніх та внутрішніх чинників. Проте, за правильної, системної та науково обґрунтованої інвестиційної політики, державою мав би мінімізуватись негативний вплив різних сторонніх чинників і стимулюватись позитивні моменти, які сприяють іноземним інвесторам.

Оцінюючи стан інвестиційного процесу, а особливо, що стосується прямих іноземних інвестицій для об'єктивності досить важливим є порівняння

тенденцій, що відбувались в економіці України відносно ситуації, яка в цій сфері відбувалась у країнах Європи. Враховуючи, що розміри країн і масштаби економік суттєво відрізняються, тому, на нашу думку, більш правильним є порівняння не абсолютних показників залучення іноземних інвестицій у відповідну країну, а їх обсяг у розрахунку на душу населення (рис 2.6).

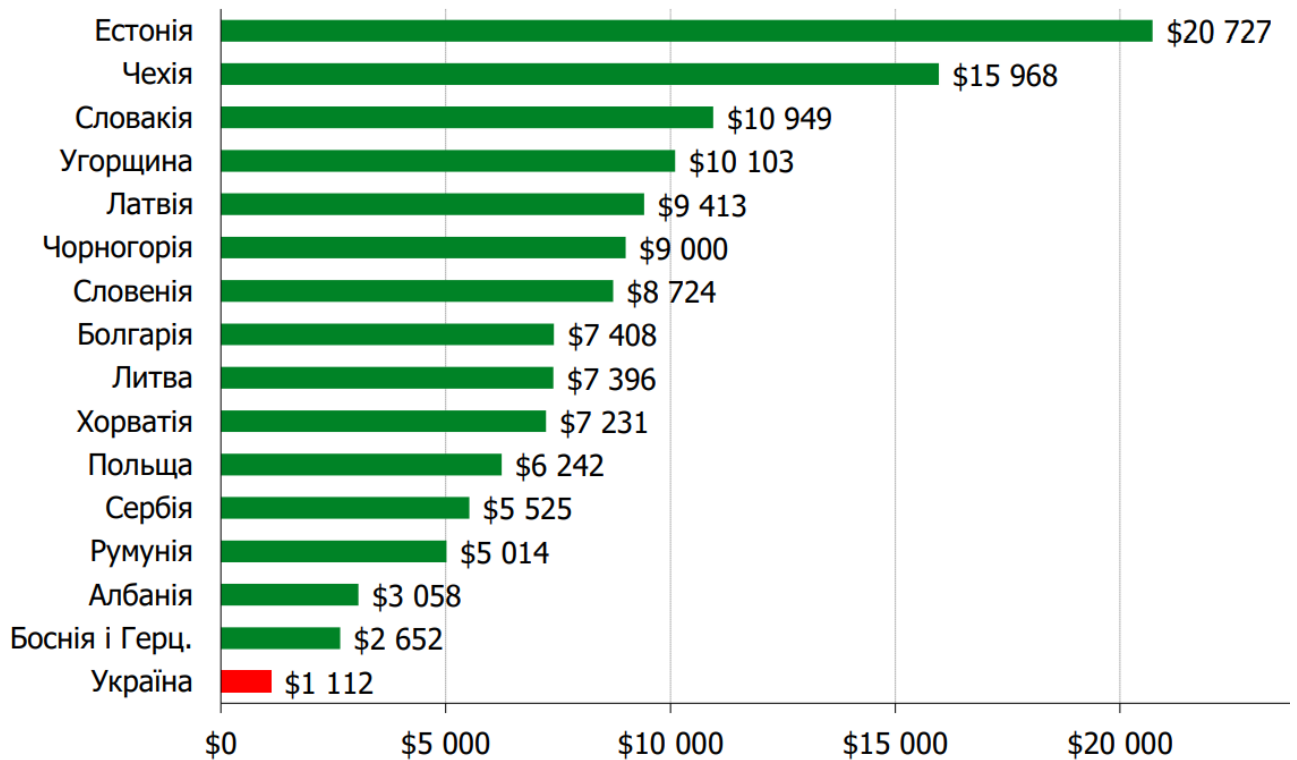

Рис.2.6 Порівняльний аналіз залучених прямих іноземних інвестицій на душу населення, дол США (станом на 01.01.2020 р.)

Наведені на рис. 2.6 дані свідчать, що станом на 1 січня 2020 року в розрахунку на 1 жителя в національну економіку України було залучено лише 1,1 тис дол США. Цей показник у порівнянні з іншими країнами Європейського Союзу є в рази меншим. Так, до прикладу, в Естонії показник залучених прямих іноземних інвестицій на душу населення становить понад 20 тис дол США, що майже у 20 разів більше ніж в Україні. До лідерів із залучення прямих іноземних інвестицій в Європейському Союзі також належать сусідні із Україною країни, такі як – Чехія, Словакія та Угорщина, з показником 16, 11 та 10 тис дол США, відповідно. При тому, більшість європейських країн залучили іноземних

інвестицій більше 5 тис дол США в розрахунку на одного жителя, що в 5 разів більше ніж в Україні.

Таким чином, загальний аналіз стану іноземного інвестування в Україні свідчить, що протягом десяти років спостерігається загальна тенденція до зростання обсягів капітальних інвестицій та прямих іноземних інвестицій. У кризові роки вони суттєво зменшуються і для їх відновлення проходить значна частина часу. Проте, якщо порівняти показники залучення іноземних інвестиційних ресурсів в економіку України у порівнянні з іншими країнами Європейського Союзу, в тому числі тими, які межують з Україною, то вони мають критично низькі значення протягом усього досліджуваного періоду. Це, з однієї сторони свідчить про низьку інвестиційну привабливість України, спричинену багатьма чинниками, а з іншої має негативні наслідки, оскільки без іноземних інвестицій є неможливим стабільне економічне зростання національної економіки.

2.2. Аналіз міжнародної інвестиційної привабливості України як чинник інвестиційної спроможності регіонів

Світова економічна наука та практика доводить, що до важливих та ефективних інструментів забезпечення економічного зростання будь-якої країни варто віднести іноземні інвестиції. Отже, від того, на скільки країна має позитивно сформований імідж серед потенційних іноземних інвесторів, або іншими словами від того на скільки у країні забезпечено сприятливий інвестиційний клімат залежить обсяг залучених інвестицій із-за кордону і як результат, її соціально-економічне становище [17].

Тому, коли розглядати різні чинники економічного та соціального розвитку України, то варто окремо аналізувати формування її інвестиційної привабливості. Сформоване іміджеве становище України серед потенційних іноземних інвесторів є індикатором для інвестиційних фондів. Зазначимо, що інвестиційна привабливість це не є універсальна категорія, яка є однаковою у

всіх без винятків країнах. Так, в тому числі і в Україну, з одних країн з легкістю надходять інвестиції, а з інших - інвестори не бажають інвестувати кошти в економіку України. Це пояснюється багатьма історично сформованими чинниками та причинами.

В національну економіку України надходили інвестиції з дуже багатьох країн серед яких окремі мають лідируючі позиції відносно інших (табл. 2.2).

Таблиця 2.2 – Топ-20 країн за прямими іноземними інвестиціями в Україну
(станом на 30 червня 2020 року)

	Країна	Млн дол США	%
1	Кіпр	15494	30,8
2	Нідерланди	10261	20,4
3	Швейцарія	3083	6,1
4	Великобританія	3054	6,1
5	Німеччина	2316	4,6
6	Австрія	1728	3,4
7	Люксембург	1236	2,5
8	Франція	1095	2,2
9	Російська Федерація	1050	2,1
10	Польща	826	1,6
11	США	809	1,6
12	Британські Віргінські Острови	626	1,2
13	Швеція	570	1,1
14	Туреччина	484	1,0
15	Угорщина	367	0,7
16	Сингапур	354	0,7
17	Італія	344	0,7
18	Литва	246	0,5
19	Панама	225	0,4
20	Данія	220	0,4
	Всього	50311	100,0

Отже, згідно наведених аналітичних даних бачимо, що найбільше інвестицій в економіку України надійшло із Кіпру в сумі 15,5 млрд. дол. США, що становить понад 30 %. На другому місці за кількістю отриманих іноземних інвестицій в Україні є країна Європейського Союзу Нідерланди з якої надійшло

більше 10 млрд дол США (20,4 %). Фактично на ці дві країни приходиться понад 50 % усіх прямих іноземних інвестицій у вітчизняну економіку.

Як бачимо, частка інвестицій, які надходять в Україну із економічно розвинутих країн, які мають значний економічний потенціал надходить не суттєва кількість інвестиційних ресурсів. Наприклад, із Сполучених штатів Америки надійшло в Україну лише 809 млн. дол. США (1,6 %), з Італії – 344 млн. дол. США, Польщі – 826 млн. дол. США. Загалом, це свідчить про загальну недовіру потенційних інвесторів цих країн щодо вкладання власних фінансових ресурсів в економіку України. Тобто, міжнародна інвестиційна привабливість України серед цивілізованих демократичних країн знаходиться на мінімальному рівні. В той же час з Кіпру, який відомий на увесь світ як країна із значеною кількістю офшорних компаній надходить чимало інвестицій.

Надзвичайно важливим при оцінці інвестиційної привабливості будь-якої країни є з'ясування стримуючих чинників. Серед цих чинників є об'єктивні, які можна аналітично дослідити, та суб'єктивні, які отримуються в результаті експертних оцінок потенційних інвесторів. Так, в Україні, на замовлення Європейської Бізнес Асоціації вже вп'яте проведено опитування іноземних інвесторів. Результатом цього опитування є вивчення різних чинників, які впливають на процес інвестування. На питання, що стосувалось стримуючих чинників щодо залучення іноземних інвестицій отримано результати, які відображені у рис. 2.7.

Проведене опитування свідчить, що найвагомими стримуючими чинниками для потенційних інвесторів є недовіра до судової системи, та широко розповсюджена корупція. Відзначимо, що із 2018 року ситуація у цих напрямках не покращилась, а на експертну думку інвесторів - ще більше погіршилась. Достатньо ускладнюють залучення іноземних інвестицій також проблеми пов'язані із монополізацією ринків та захопленням влади олігархами, обтяжливим та часто змінюваним законодавством, а також із складністю податкового адміністрування. Негативним є також те, що протягом

досліджуваного періоду стан справ щодо цих проблем ще більш ускладнився з позиції інвесторів.

Рис.2.7 Джерела стримування залучення іноземних інвестицій за експертними оцінками інвесторів

Що важливо, військовий конфлікт на з Росією не має на стільки важливого стримуючого характеру, як усі вищеперераховані чинники. Більше того, протягом крайніх років це ще менше почало турбувати інвесторів. На нашу думку, це можна пояснити тим, що іноземні інвестори вже зрозуміли, що в Україні на сьогодні цілком безпечно вести бізнес, особливо в регіонах, які географічно віддалені від зони бойових дій.

Дуже важливими є динамічні зміни думки іноземних інвесторів щодо перешкод процесу інвестування (рис. 2.8).

Якщо зробити рейтинг усіх перешкод для залучення іноземних інвестицій у вітчизняну економіку за показником від одного до десяти, де один суттєво впливає, 10 – мало впливає, то бачимо, що протягом досліджуваних 5 років ситуація частково змінювалась. Єдиною незмінною є ситуація із двома найсуттєвішими перешкодами для потенційних інвесторів, зокрема, недовіра до

судової системи, яка до 2019 року займала перше місце, та розповсюдження корупції, що постійно було на другому місці, проте у 2020 році вийшла на перше місце за вагомістю.

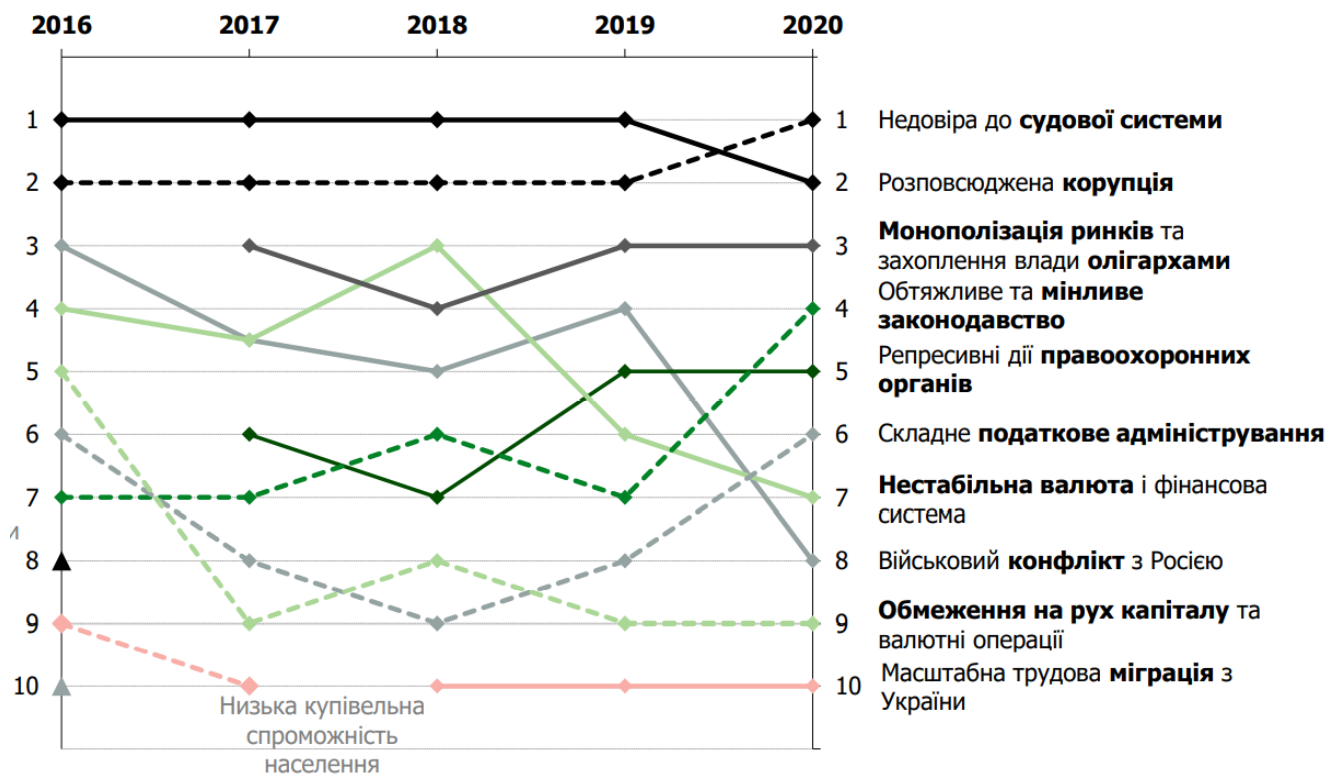

Рис.2.8 Динамічні зміни думки іноземних інвесторів щодо перешкод процесу інвестування

На жаль, як показало дослідження від 2018 року на два пункти зростає негативна роль правоохоронних органів, та на 3 пункти складність податкового адміністрування. Більш обтяжливим та часто змінюваним стало законодавство у 2020 році порівняно із 2019 роком.

Проте, практично незмінною і малозначимою перешкодою для іноземних інвесторів є масштабна трудова міграція. З іншої сторони, якщо у 2016 році на третьому місці за важливістю було названо військовий конфлікт із Росією, то вже у 2020 році ця перешкода за вагою знизилась до восьмого місця. За ці роки покращилась ситуація і із нестабільністю валютної та фінансової системи, а також обмеженням на рух капіталу та валютні операції, які за ці роки посунулись

із п'ятого на дев'яте місце за негативним впливом на вплив залучення іноземних інвестицій в національну економіку України.

Враховуючи, що починаючи із 2019 року у світі розпочались кризові явища, які спричинені пандемією викликаною поширенням коронавірусної інфекції, тому актуальним є дослідження проблем впливу на міжнародну інвестиційну привабливість України на регіональному рівні. Для розуміння поведінки потенційних іноземних інвесторів у разі ускладнення ситуації із поширенням коронавірусу і, як наслідок, із введенням додаткового локдауну вони приймуть рішення, які зображені на рис 2.9.

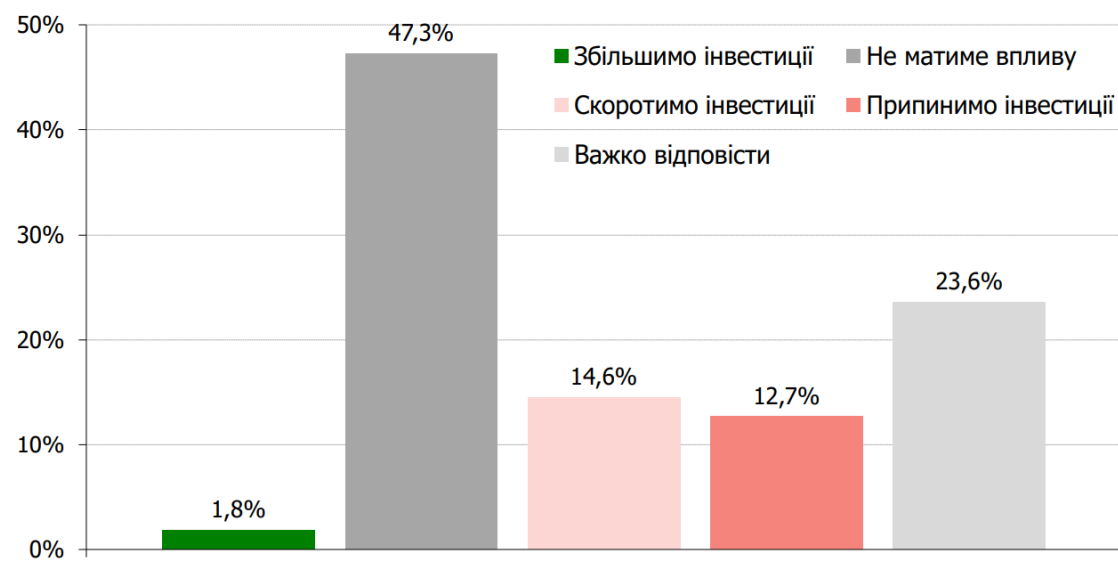

Рис.2.9 Оціночний вплив можливого локдауну на інвестиційні плани стратегічних інвесторів

Досить важливим є те, що для майже 50 % іноземних інвесторів посилення обмежувальних заходів не матиме жодного впливу. Це пояснюється тим, що як ми вже обґрунтовували вище, ключовими галузями, куди скеровуються інвестиції є промисловість, та сільське господарство, які практично не залежні від жодних заходів пов'язаних із обмеженням в результаті пандемії. Адже найбільше потерпають від цих заходів сфера обслуговування, готельне господарство, туризм тощо, на які припадає не значна частина усього інвестиційного ресурсу.

Зазначимо, що є і ті, хто повністю припинять інвестування, серед усіх іноземних інвесторів таких маємо 12 %, і ще 14,6 % будуть скорочувати обсяги інвестицій. Проте, з іншої сторони майже 2 % іноземних інвесторів передбачають, що в разі ускладнення ситуації щодо коронавірусу планують збільшувати обсяг інвестицій. Що цілком логічно, адже є галузі економіки, доходи яких мають зиск від запровадження обмежувальних заходів.

Дуже важливе значення, при формуванні позитивного інвестиційного іміджу країни є вирішення проблем, які пов'язані із легкістю ведення бізнесу і як результат покращенням показника міжнародної інвестиційної привабливості. Зазначимо, що цій проблематиці значна увага приділяється не лише урядами країн, а й моніториться Світовим банком, який щорічно публікує власні дослідження, в тому числі, які стосуються і України (див. рис. 2.9)

Таблиця 2.3 – Рейтингове місце України щодо легкості ведення бізнесу за даними Світового Банку

Ключові показники	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Рейтинг легкості ведення бізнесу	147	149	152	140	112	96	83	80	76	71	64
за показниками											
Реєстрація підприємств	136	118	116	50	47	76	30	20	52	56	61
Забезпечення виконання контрактів	43	44	44	45	45	43	93	81	82	57	63
Кредитування	30	21	23	24	13	17	19	20	29	32	37
Захист інвесторів	108	108	114	127	128	109	101	70	81	72	45
Врегулювання питань неплатоспроможності	145	158	158	157	162	142	141	150	149	145	146
Підключення до електромереж	–	170	170	172	138	137	169	130	128	135	128
Отримання дозволів на будівництво	181	182	182	186	41	139	140	140	35	30	20
Реєстрація власності	160	165	168	158	97	64	61	63	64	63	61
Міжнародна торгівля	139	136	144	148	148	154	109	115	119	78	74
Оподаткування	181	181	183	168	164	108	107	84	43	54	65

За даними Світового банку починаючи від 2010 року до 2020 року у загальносвітовому рейтингу легкості ведення бізнесу Україна піднялась із 147 місця, до 64 місця, що загалом є дуже позитивним явищем. Проте в динаміці

бачимо, що до 2012 року ситуація в Україні погіршувалась і переломним в питанні регулювання бізнесу став 2014 рік, протягом якого держава одномоментно покращила рейтингові позиції на 28 пунктів, а у 2015 році ще на 16 пунктів. І так до нинішнього часу щорічно позиції України у рейтингу легкості ведення бізнесу покращувались.

Якщо ж детальніше розглянути різні показники, які формують вказаний загальний рейтинг, то ситуація є неоднорідною. Зокрема, особливо відчутно покращився стан справ із отриманням дозволів на будівництво. Так, якщо у 2010 році Україна за цим показником займала 181 місце, то на сьогодні вони піднялась до 20 рейтингового місця. Позитивно критичним був 2018 рік у цій сфері, коли протягом одного року Україна покращила своє становище на 105 позицій. Майже аналогічною була ситуація і в сфері оподаткування, адже за 10 років було посунуто нашу країну на 116 пунктів в позитивну сторону. За більшістю показників Україна таки покращила свої позиції у світовому рейтингу, проте, є і напрями, по яких ситуація майже не змінилась, як наприклад, сфера кредитування та врегулювання питань неплатоспроможності, або й погіршилась за цей період, зокрема, щодо забезпечення виконання контрактів. І ще маємо одну позицію, за якою Україна хоч і частково покращила ситуацію, проте на сьогодні займає аж 128 місце – це є складність підключення до електричних мереж.

Отже, проведений аналіз засвідчив, що в цілому Україна має позитивну динаміку, у сфері формування позитивного інвестиційного іміджу серед потенційних іноземних інвесторів. Проте, варто відзначити, що динаміка покращення міжнародної інвестиційної привабливості нашої країни є на стільки не значною, що не має суттєвого впливу на загальне соціально-економічне зростання. Адже за більшістю показників Україна має в край негативний імідж у бізнесових середовищах цивілізованих демократичних країн. І попри значне покращення ситуації щодо легкості ведення бізнесу, починаючи із 2014 року, ряд інших проблем, особливо, що стосуються корупції та нереформованої судової системи на стільки мають негативний вплив, що переважають всі інші позитивні

тенденції. Тому точкові, несистемні реформи не можуть в загальному покращити ситуацію щодо інвестиційної привабливості України, в цілому і її регіонів, зокрема.

2.3. Оцінка конкурентних позицій регіонів України в сфері залучення іноземних інвестицій

Серед усіх європейських країн Україна є однією із найбільших територіально і за населенням. А тому цілком логічно, що усі її регіони мають також різний економічний потенціал і розвиваються не рівномірно. По різному сформована і галузева структура регіональних економік України, що спричинено наявними природними ресурсами та географічним розміщенням областей. Саме тому, інвестиційна привабливість регіонів України з позиції іноземних інвесторів є неоднаковою, що в цілому вплинуло на суму залучення іноземних інвестицій у різні області (табл. 2.4).

Наведені динамічні дані залучення іноземних інвестицій в регіони України свідчать, що протягом досліджуваних п'яти років в цілому в Україні їх сума зросла на 4,3 млрд дол США, що становить 10 %. Проте регіонально ситуація була абсолютно відмінною. Так, у м. Києві сумарний обсяг іноземних інвестицій практично не змінився. В окремих областях за цей період мали навіть відтік іноземних інвестицій, зокрема у Івано-Франківській, Одеській, Харківській та Черкаській областях. В той же час у Полтавській, Тернопільській та Черкаській областях сума іноземних інвестицій за 5 років зросла втричі, у Кіровоградській та Миколаївській удвічі [18].

Нерівномірною є і сума залучених прямих іноземних інвестицій. Так попри того, протягом досліджуваного періоду у Чернівецькій області додатково залучили 11 млн дол США іноземних інвестицій, що загалом становить + 22 % і в станом на 1 січня 2021 року вони досягли 63 млн, проте у сусідній Івано-Франківській обл., попри загальний спад, до 2021 року залучено 679 млн дол США, що вдесятеро більше ніж на Чернівецьчині. Отже, детальний аналіз наявних

офіційних даних свідчить, що ряд областей є явними аутсайдерами в питанні залучення інвестиційних ресурсів із за кордону. Проте є і ті, які завдяки власній інвестиційній привабливості залучили значну кількість іноземних інвестицій.

Таблиця 2.4 – Динаміка залучення іноземних інвестицій за регіонами України, млн. дол. США (станом на 01 січня)

Область	Роки					2021 р. до 2017 р., %
	2017	2018	2019	2020	2021	
Вінницька	283	312	306	657	471	167
Волинська	267	280	260	373	289	108
Дніпропетровська	5029	4935	4746	6349	5754	114
Донецька	2319	2625	2620	3001	2431	105
Житомирська	354	339	394	702	662	187
Закарпатська	320	323	291	338	361	113
Запорізька	1023	1551	1633	1808	1561	153
Івано-Франківська	719	848	738	512	679	95
Київська	1504	1599	1481	1804	2142	142
Кіровоградська	89	98	144	166	194	218
Луганська	310	215	184	414	385	124
Львівська	1678	1571	1402	2251	2027	121
Миколаївська	259	249	285	359	607	235
Одеська	2468	1863	1768	1848	1790	73
Полтавська	687	826	798	1782	2289	333
Рівненська	273	260	237	305	375	137
Сумська	333	342	324	435	403	121
Тернопільська	77	72	121	210	225	292
Харківська	1758	854	909	1069	1071	61
Херсонська	236	254	268	406	439	186
Хмельницька	156	157	181	214	247	158
Черкаська	336	221	228	253	301	90
Чернівецька	52	54	49	70	63	122
Чернігівська	130	347	374	478	474	365
м. Київ	21874	22309	21533	22795	21575	99

Для більш всебічного аналізу динамічних змін залучення іноземних інвестицій нами проведено розрахунок темпів їх приросту (див. табл. 2.5).

Таблиця 2.5 – Динаміка темпів зростання залучення іноземних інвестицій за регіонами України, %

Область	Роки			
	2017	2018	2019	2020
Вінницька	110,2	98,1	214,9	71,7
Волинська	104,7	92,9	143,8	77,4
Дніпропетровська	98,1	96,2	133,8	90,6
Донецька	113,2	99,8	114,5	81,0
Житомирська	95,8	116,2	178,1	94,3
Закарпатська	101,0	89,9	116,2	106,9
Запорізька	151,7	105,2	110,7	86,3
Івано-Франківська	118,0	87,0	69,4	132,7
Київська	106,3	92,6	121,8	118,7
Кіровоградська	110,3	146,3	115,7	116,7
Луганська	69,6	85,2	225,3	93,1
Львівська	93,6	89,2	160,6	90,1
Миколаївська	96,1	114,5	126,1	169,2
Одеська	75,5	94,9	104,5	96,8
Полтавська	120,3	96,6	223,3	128,5
Рівненська	95,2	91,3	128,6	122,8
Сумська	102,9	94,6	134,5	92,6
Тернопільська	93,0	169,4	172,8	107,4
Харківська	48,6	106,4	117,6	100,2
Херсонська	107,6	105,6	151,4	108,1
Хмельницька	100,9	115,3	117,8	115,6
Черкаська	65,8	102,8	111,1	119,2
Чернівецька	103,3	91,3	142,2	90,8
Чернігівська	267,3	107,7	127,7	99,3
м. Київ	102,0	96,5	105,9	94,7

Таким чином, наведені дані у таблиці 2.5 підтверджують нерівномірність здійснення інвестиційного процесу за регіональною ознакою, а також відмінною за роками. Так, протягом 2017 та 2018 років в середньому за всіма регіонами України згідно даних Національного банку України обсяг залучених інвестицій змінювався не суттєво. Оскільки в частині регіонів спостерігався спад цього показника. Так, протягом двох років був спад у Дніпропетровській, Луганській,

Львівській, Одеській та рівненській областях. Проте, у 2019 році, за винятком Івано-Франківської області, де протягом трьох років були зменшення обсягів залучення іноземних інвестицій, у всіх регіонах України мали суттєвий приріст інвестиційних ресурсів залучених із за меж України. І вже у 2020 році ситуація знову кардинально змінилась, що в тому числі пояснюється і кризою, яка була спричинена пандемією.

З абсолютно позитивної точки зору відмітимо Кіровоградську, Херсонську, Хмельницьку та Чернігівські області, де протягом усіх досліджуваних років був щорічний приріст іноземних інвестицій.

Зазначимо, що враховуючи суттєву відмінність за потенціалом областей України, тому для коректності та наукової об'єктивності правильніше буде порівнювати відносні показники залучення іноземних інвестицій в розрахунку на 1 жителя за 2020 рік. Всі області України нами було згруповано за цим показником у три групи. Найчисельнішою була група регіонів у яких показник залучених інвестицій на душу населення становив до 500 дол США (рис. 2.10).

Рис.2.10 Обсяг залучених іноземних інвестицій в розрахунку на душу населення, дол США (група областей-аутсайдерів)

Як бачимо із вищенаведеного рисунку, навіть у групі областей, де показник залучених прямих іноземних інвестицій становить менше 500 дол США на одного жителя їх сума є суттєво відмінною. Так у Чернівецькій області маємо на одного жителя менше 100 дол США залучених інвестицій, що є критично мало не тільки для будь-якої європейської країни, а й для України. У переважній більшості регіонів маємо досліджуваний показник на рівні в межах 200-300 дол США, зокрема, в Луганській, Хмельницькій, Кіровоградській, Тернопільській, Черкаській, Волинській та Закарпатській областях. Зазначимо, що це також є надзвичайно мало. І цей обсяг абсолютно не має впливу на соціально-економічне зростання цих регіонів.

До другої групи ми віднесли області, у яких спромоглись залучити від 500 до 1000 дол США іноземних інвестицій на одного жителя (рис. 2.11).

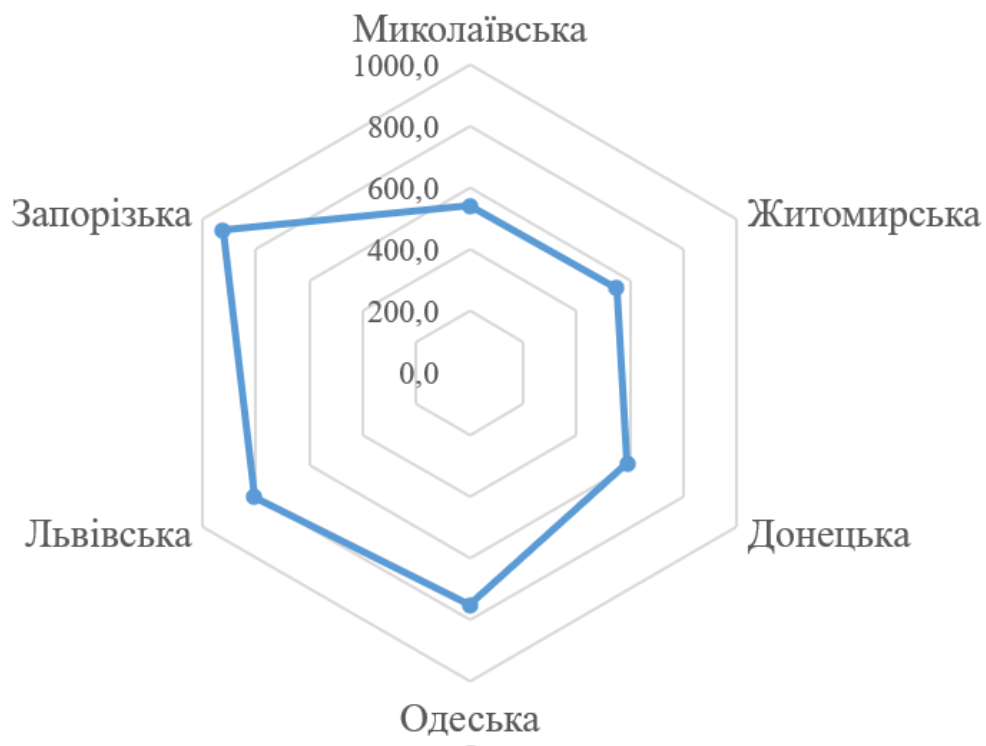

Рис.2.11 Обсяг залучених іноземних інвестицій в розрахунку на душу населення, дол США (група середняків)

Наведені розрахункові дані свідчать, що і в цій групі ситуація є неоднорідною, адже у Миколаївській та Житомирській областях залучено іноземних інвестиційних ресурсів на рівні нижче 600 дол США на душу

населення, в той час як цей показник у Львівській та Запорізькій областях становить понад 800 дол США, що в 10 разів більше ніж у Чернівецькій області. При таких масштабах інвестицій регіональна економіка вже має відчутний їх вплив на регіональний розвиток, а тому у вказаних областях рівень середньої заробітної плати є суттєво вищим ніж у попередньо досліджуваній групі.

Що стосується групи областей-лідерів із залучення іноземних інвестицій на душу населення, то бачимо, що особливо великим є значення цього показника столичному регіоні – місті Києві, де він становить майже 7,5 тис дол США, що загалом є майже на рівні багатьох країн Європейського Союзу.

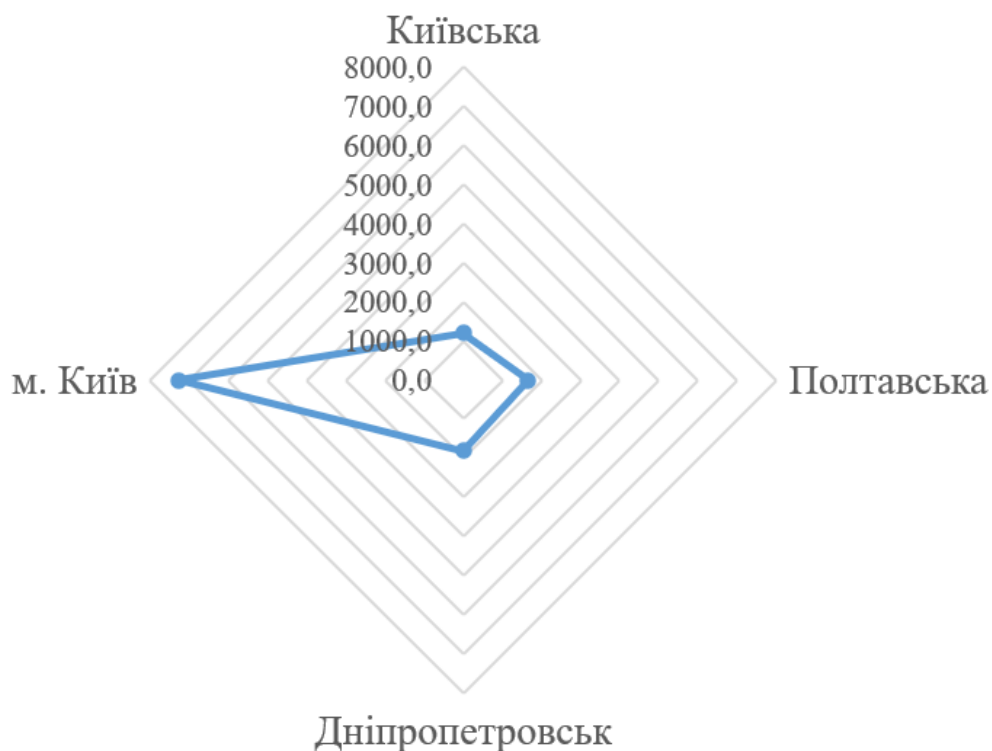

Рис.2.12 Обсяг залучених іноземних інвестицій в розрахунку на душу населення, дол США (група лідерів)

Враховуючи суттєвий вплив Києва на Київську область у ній показник залучення інвестицій, хоч порівняно із столицею і не значний, проте на фоні інших областей є суттєво більшим і становить більше 1 тис дол США. Ще до групи лідерів відносяться Полтавська та Дніпропетровська області, які мають суттєві запаси різних природних ресурсів, особливо енергетичних, які є дуже привабливими для інвестування.

Проведений ґрунтовний аналіз залучення іноземних інвестицій в різні області України на основі рейтингування підтвердив гіпотезу про регіональну неоднорідність, в тому числі і з позиції привабливості для іноземних інвесторів. Щодо оцінки показника міжнародної інвестиційної привабливості регіонів України, то на нашу думку доцільно використати методику, яку запропонувала С. Степурина та В. Дериховська. Зокрема, вони запропонували провести систематизацію одиниць сукупностей за конкретними властивостями і обрахувати їхню приналежність згідно конкретних груп. За їхньою методикою пропонується враховувати показники загальноекономічного розвитку регіону, економіко-географічного розвитку виробничої інфраструктури, демографічної ситуації, розвитку ринкових відносин та рівня інвестиційного ризику [27].

На основі запропонованої методики, було проведено рейтингування областей за різними групами показників і згідно їх середнього значення визначено регіони-лідери (рис. 2. 13).

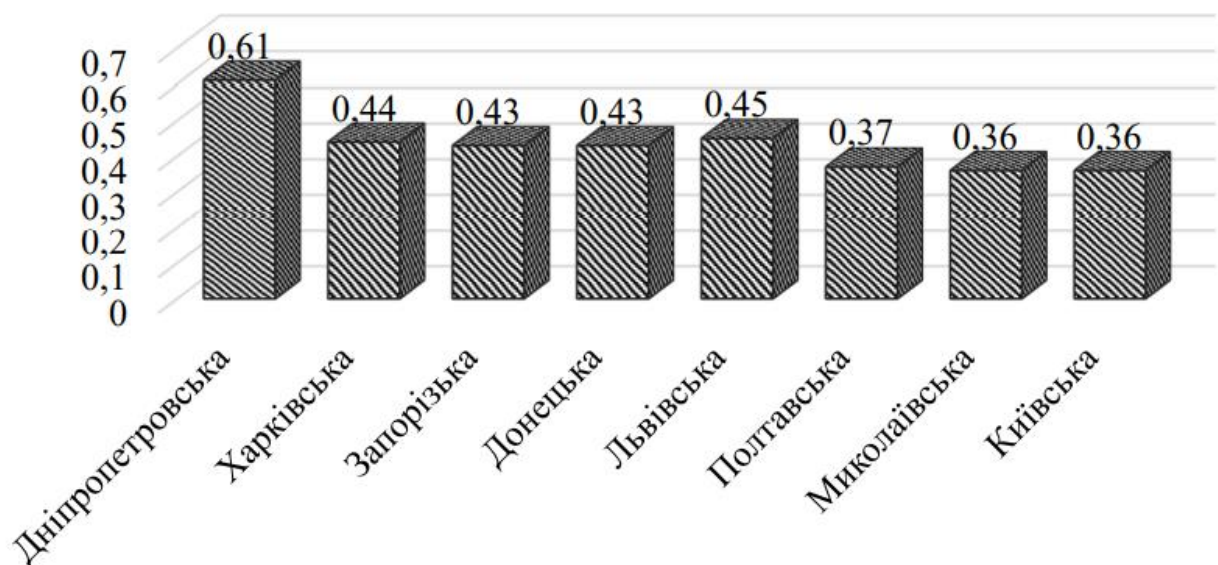

Рис.2.13 Розрахунковий рейтинг міжнародної інвестиційної привабливості регіонів України

Таким чином, проведений аналіз та комплексне рейтингування регіонів України за показником міжнародної інвестиційної привабливості доводить, що різні області України в разі відрізняються між собою за обсягами залучених

іноземних інвестицій. І навіть, за відносно однакових макроекономічних та інституційних умов динаміка показників росту залучених інвестиційних ресурсів із-за кордону кратно відрізняється навіть у сусідніх областях. Показник міжнародної інвестиційної привабливості регіонів є неоднорідним, що підтвердило наведене дослідження, згідно якого найбільш інвестиційно привабливими є Дніпропетровська, Харківська, Запорізька, Донецька, Львівська, Полтавська, Миколаївська та Київська області. Що важливо, географічно вони розміщені в різних частинах України і мають різний природно-економічний потенціал. Проте є і області, де рівень привабливості на мінімальному рівні і, як результат, обсяг іноземних інвестицій надзвичайно малий.

Розділ 3. НАПРЯМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ РЕГІОНІВ

3.1. Використання зарубіжного досвіду з метою підвищення інвестиційної привабливості регіонів України

Відкритість та прозорість експортноорієнтованої економічної політики є головним індикатором, що відображає інтеграційні процеси країни у світове господарство. Військова ситуація, що склалась на сході країни, економічна світова криза та пандемія COVID-19 погіршили очікування щодо перспектив нарощення інвестиційних проєктів в Україні. Оцінка потенціалу внутрішніх національних заощаджень, реалії фінансових інститутів відносно інвестиційної мінливості, можливості діяльності інвесторів у трансформаційних процесах економічних відносинах формують нестачу інвестиційних ресурсів та не сприяють створенню умов їх нагромадження.

Перш за все, потенційні іноземні інвестори розглядають країну в цілому, оскільки регіональна особливість тісно пов'язана з політикою, яку веде країна. Окремий регіон не в змозі самотужки вирішити ряд важливих для іноземних інвесторів перешкод у введенні справ на території України, основна більшість перешкод носить загальнонаціональний характер та є похідною від загальнонаціональної політики країни.

Підсумовуючи такі особливості формування інвестиційного клімату регіонів всі загрози варто розділяти на – локальні (проблеми певного регіону) та глобальні (проблеми політики країни). Локальні проблеми визначаються в окремих випадках для кожного інвестора необхідно проводити факторний аналіз регіону у відповідності до особливостей його бізнес плану.

Для кращого розуміння проблематики формування інвестиційної привабливості регіонів України на міжнародній арені, варто звернути увагу на результати опитування іноземних інвесторів у спільному проєкті Центру Економічної стратегії, Європейської Асоціації бізнесу і Dragon Capital. [11].

На основі опитування портфельних та стратегічних іноземних інвесторів на рис.3.1 проаналізовано та відображено за шкалою від одного до десяти основні на їх думку загрози у 2020 році за рівнем їх важливості.

Рис. 3.1. Важливість загроз для іноземних стратегічних та портфельних інвесторів [11]

Для залучення до співпраці іноземних інвесторів українська влада реалізовує стратегічні кроки, які на думку інвесторів є як позитивними так і негативними. На рис.3.2 бачимо, які впровадження мали позитивний ефект.

Рис. 3.2. Рішення української влади, що позитивно сприймаються іноземними інвесторами[11]

На рис.3.3 можемо побачити, які впровадження на думку респондентів призупиняли бізнес-рішення щодо інвестиційної діяльності в Україні.

Рис. 3.3. Діяльність української влади, що отримує негативний вплив для прийняття інвестиційних рішень [27]

Традиційно ключовими проблемами інвестиційного клімату для українських регіонів та країни загалом залишаються корупція та недосконалість судової гілки влади. Значного впливу завдають часті зміни та не стабільність у законодавчій сфері, значний вплив олігархів на бізнес та владу, монополізація ринків, часті коливання у фінансовій системі та нестабільність гривні.

Розглянуте та проаналізоване вище опитування зосереджене на інвестиційній привабливості країни загалом, проте його результативність не варто не вважати раціональною для окремих регіонів.

Підсумовуючи опитування Центру Економічної стратегії, Європейської Асоціації бізнесу і Dragon Capital основними факторами, що вливатимуть на сприятливе інвестиційне середовище є:

- недопущення дефолту за запозиченнями України. Розміри державних запозичень та наближення граничних термінів їх погашення часто лякають потенційних інвесторів та не сприяють прийняттю позитивних в економічному сенсі бізнес-рішень. Впровадження стратегічних рішень інвесторів стримують недостатньо міцна монетарна та бюджетна політика держави, що передбачає

загрозу для всієї макроекономічної стабільності країни. Для портфельних інвесторів загроза вбачається також у співпраці по досягненню домовленостей України з МВФ [1];

– у 2020 році з'явилась нова потенційна загроза веденню бізнесу – це карантинні обмеження. Інвестори, в переважній більшості, не бачать серйозною перешкодою заходи боротьби з епідемією у веденні справ. Серед опитаних стратегічних інвесторів, що вже працюють в Україні 47% вказали, що не вносили зміни в інвестиційні плани, проте 27% опитаних все таки знизили чи повністю зупинили інвестиційні проекти [11].

– ефективна боротьба із закорумпованістю. Раціональні дії владних структур у боротьбі з корупцією на всіх рівнях діяльності суб'єктів господарювання найрезультативніше відобразяться на сприятливому інвестиційному кліматі. Вагомим доповненням до цієї боротьби буде також реформування чи повне оновлення судових відносин в середині країни [30];

Для боротьби з корупцією у 2014 році в Українському законодавстві почала впроваджуватись антикорупційна реформа. Першим кроком антикорупційної реформи було ухвалення антикорупційного законодавства і формування на його засадах відповідних антикорупційних органів. Зараз в Україні діють такі антикорупційні органи: НАБУ (Національне антикорупційне бюро України); НАЗК (Національне агентство з питань запобігання корупції); САП (Спеціалізована антикорупційна прокуратура); ВАКС (Вищий антикорупційний суд України).

З початком роботи вищого антикорупційного суду України розпочалися і перші судові вироки, щодо корупційних злочинів – це знайшло позитивний відгомін серед міжнародних інвестиційних партнерів.

За роки функціонування в Україні антикорупційної реформи істотних і відчутних поштовхів у боротьбі з корупцією не досягнуто. Експерти зазначають, що національна антикорупційна реформа – це кроки на місці. У даний момент політична ситуація склалась таким чином, що доводиться перш за все

відстоювати доцільність самої системи антикорупційної боротьби, а розвиток її основ відкладено на перспективу.

Боротьба з корупцією не є головною біллю тільки України, це питання актуальне для більшості країн світу. Закордонний досвід вказує на ефективність синергії офіційних методів боротьби з залученням громадян країни з активною громадською позицією, щодо цієї справи. Детальніше про заходи, які використовують цивілізовані країни у боротьбі з корупцією та на які Україні варто звернути увагу представлені на рис. 3.4.

Рис.3.4 Основні світові методи боротьби з корупцією [32]

Доцільно взяти до уваги, що в основна частина країн, що здійснюють боротьбу з корупцією при реалізації правоохоронної діяльності акцентують на профілактиці правопорушень з участю громадськості [3]. Громадські організації можуть моніторити та проводити аудит антикорупційної політики, здійснювати об'єктивну попередню експертизу нормативно-правової бази, державно-адміністративних актів та інших документів у цій сфері перед офіційним її впровадженням [2]. У США активно веде свою діяльність інститут лобізму, що

дозволяє усувати корупцію у представницьких структурах на усіх її рівнях. Така робота сприяє відкритості та прозорості публічного управління.

Країни Європейського Союзу вкорінюють програми антикорупційної освіти із участю у цьому процесі громадського суспільства [4]. Аналогічні кроки можна і варто впроваджувати українській владі, оскільки вони рекомендують себе з ефективної сторони. Основним завданням є переосмислення громадськістю ставлення до корупційних процесів – формування негативного сприйняття суспільством усіх видів корупції. Антикорупційна просвіта, є фундаментом формування у свідомості людей негативних емоцій та несприйняття корупції як такої в поєднанні за антикорупційними гарячими лініями зв'язку та доступними для відгомуку інтернет-ресурсами – це один з головних інструментів які б сприяли ефективному функціонуванні та розвитку антикорупційної реформи в Україні.

Вирішення проблеми недостатнього залучення інвестиційних ресурсів значною мірою залежить від макроекономічних тенденцій. Тільки за рахунок комплексного підхід можна вирішити ряд проблем з покращення інвестиційного клімату. На думку ОБСЄ, формування сприятливого середовища повинне ґрунтуватись на таких основах: - безпека, - гарантія та захист прав іноземних інвесторів, - прозорість, - стабільність законодавства,- об'єктивне державне управління. Міжнародна фінансова корпорація, яка є структурним елементом Світового банку, з ОБСЄ спільне бачення щодо нормалізації інвестиційної ситуації України:

- сприяння розвитку якості роботи інвесторів полягає у нівелюванні бар'єрів та втручання державної влади у ведення бізнесу;
- збільшення обсягів міжнародної торгівлі та залучення інвестиційного капіталу залежить від розвитку інфраструктури та логістики;
- дотриманням органами влади прозорих механізмів оподаткування [6].

Міжнародний досвід показує, що показники: гарантування повернення вкладів, стабільності валютного курсу, низький рівень інфляції, високий рівень захищеності вкладень, розвинена банківська система, присутність на ринку

міжнародних банків, є надзвичайно важливими при прийнятті рішення інвесторами, щодо капіталовкладень.

Актуальним для України є підхід Словаччини, який ґрунтується на оптимізації усіма доступними способами бізнес-середовища. Саме для цього здійснюється реформування тих сфер діяльності, які стосуються здійснення підприємництва. Також стимулюється співпраця державного і приватного сектору методом створення уповноваженого органу державної влади «Управління дружньої адміністрації». Метою такого органу є виявлення і ліквідація адміністративних бар'єрів у регіонах [6].

Ще одним прикладом реалізації надійного середовища для інвестиційних надходжень на територіях пострадянських країн є держави Прибалтики (Литва, Естонія та Латвія). Дані країни не мають багатих природних ресурсів, проте вони займають передові позиції у міжнародних економічних рейтингах, ключовим серед яких є «Doing business». Першопричиною таких економічних успіхів є раціональне використання податкових знижок та вільних торгівельних зон; акцентування уваги на високотехнологічні галузі, впровадження низьких ставок на корпоративні податки; субсидування перспективних сфер промисловості. Наслідком такої виваженої інвестиційної політики є збільшення притоку ПІІ і щорічний ріст ВВП [6].

Особливу увагу варто звернути на приклад впровадженої регіональної інвестиційної політики, яку застосовує Канада. Політика полягає в розподілі повноважень між місцевими органами влади та федеральними у питаннях регулювання та здійснення інвестиційної діяльності. У Канаді окремі провінції мають повноваження приймати рішення щодо різних іноземних проектів та реалізовувати їх на власний розсуд за умови, що ця поведінка не суперечить вседержавному законодавству. Дана політика є результативною, оскільки підвищує конкурентність окремих регіонів держави. Для привернення уваги іноземного інвестора регіони намагаються зробити умови ведення діяльності більш інвестиційно привабливими, а отже, позитивний ефект автономності

регіонів проявляється в покращенні, пришвидшенні та полегшенні бізнес процесів.

Варто зазначити, що є Канаді і негативний приклад ведення інвестиційного процесу, полягає він у тому, що для здійснення підприємницької діяльності обов'язково необхідно чекати та робити федеральну ліцензію. Бюрократичні тяганини в цій державі продовжуються у вигляді контролю за допущенням закордонних активів в національну економіку, що передбачає від інвесторів одержання документів та дозволів на право інвестування у Канаді. Складність процедури отримання усіх документів зменшує інвестиційні надходження до регіону та має негативний ефект для інвестиційних капіталовкладень.

На відміну від Канади, Південно-Африканська республіка адміністративні процедури спростила до надлегких, оскільки для ведення підприємництва вимагає тільки заповнення заяви про заснування компанії та реєстрації назви в Реєстраційній палаті. Така політика несе значні ризики наприклад «відмивання коштів», проте дані законодавчі стимули суттєво полегшують процес введення капіталу з метою інвестиційної діяльності, що стимулює іноземних бізнесменів заводити в країну нові проекти та підвищує загальну інвестиційну привабливість держави [6].

Для розгляду закордонного досвіду варто нагадати стратегію «ліквідації бідності» завдяки якій отримала лікуючі позиції по рівню життя і зараз має одну з найлегших моделей ведення підприємницької діяльності – Ірландія. Ще у вісімдесятих роках ситуація у цій державі була подібна до ситуації в Україні сьогодні: стагнація економіки була націлена на виробництво сировини та товарів із низькою доданою вартістю; рівень безробіття сягав 15-20% це спричинило відтік з країни кваліфікованих кадрів; державний борг був серед найбільших у Європі того часу. Проте, завдяки структурним трансформаціям вдалось відчутно покращити інвестиційний клімат і стимулювати економічний прорив. Головними нововведеннями були такі: лібералізація податкової системи це допомогло Ірландії поставити найнижчу ставку податку у Європі для

корпоративних клієнтів; розбудова та відновлення інфраструктури (зокрема побудова великого міжнародного пасажиро- та вантажоорієнтованого аеропорту, реконструкція та побудова нової мережі автомобільних сполучень; збільшення можливостей для роботи портів); вкладення у інтелектуальний капітал (зокрема створення вищих навчальних закладів, здебільшого технологічного напрямку, що послужило ірландцям закріпитись на міжнародному ринку праці; кооперація та просування переконань партнерства між державним та приватним секторами, субсидування прогресивних і перспективних сфер промисловості [9].

На основі рекомендацій даних міжнародними фінансовими інституціями та наведених прикладів з світового досвіду успішного здійснення інвестиційно націленої політики, можна вважати, що для елімінації негативного впливу деструкційних чинників на інвестиційну привабливість України державна влада повинна утворити виважену політику, націлену на:

– удосконалення нормативно-правової бази з метою залучення стратегічних інвестицій. Адже законодавча засада є основоположним фактором, що розкриває стан інвестиційного клімату. В Україні за час усього періоду незалежності проходить робота щодо удосконалення правової бази, але діяння органів влади не завжди були систематичні. Саме часті зміни та коливання зменшують інвестиційний інтерес з сторони міжнародних капітовкладників. Тому законодавча база має відповідати вимогам сучасності та бути націленою для залучення активів, логічною та стабільною водночас [9].

– організацію реєстру заходів з посилення відповідальності особин органів виконавчої влади та органів місцевого адміністрування за корупцію та дискримінаційну діяльність, що застосовуються до закордонних інвесторів. Такий результат можливо досягти тільки за допомогою знищення корумпованості на усіх рівнях влади. Тому необхідним є посилення відповідальності чиновників за свої вчинки, та підвищення вимог до їхньої трудової та професійної кваліфікації.

– вкорінення умов для чужоземних інвесторів: полегшення процесу реєстрації іноземних вкладень; удосконалення інформаційного забезпечення інвесторів для сприйняття потенційних інвестиційних можливостей; зменшення податкового навантаження для підприємств із іноземними капіталовкладеннями при перевищенні визначеного обсягу інвестицій;

– створення найкращих умов за для співпраці між державними та приватним секторами. В Україні приватний сектор найістотніше потребує підтримки із сторони національної економіки, часто приватники не задоволені якістю та можливостями такої співпраці, часто відчують себе обділеними платниками податкового тягаря. Саме тому варто створити систему взаємозв'язку між бізнесом та владою, яка буде функціонувати не лише у в конфігурації обміну інформацією, та у створенні разом з бізнесом законодавчих ініціатив, проведення спільних форумів, дискусій тощо.

– розбудова сучасної інфраструктури буде важливим показником для привернення поглядів іноземних інвесторів. Логістика в Україні потребує модернізації, тому кількісні і головне якісні зміни приведуть до зниження кількості затримок, витрат та ризиків, що пов'язані з транспортуванням пасажирів та товарів.

– впровадження практики ведення прозорих угод між владою та інвесторами щодо обоюсторонніх зобов'язань в полі конкурентної поведінки бізнесу і конкурентної робочої політики країни. Хоч Україна вже впровадила систему Prozoro (прозорих державних закупівель), що безсумнівно є величезним кроком вперед, проте це не поборолو докорінно рівень корупції. Державні дії мають бути більш гласними та доступними для громадян, має дотримуватись максимально можливий рівень прозорості на державних електронних платформах; організацію конкурентних тендерів і дотримання справедливих умов для усіх інвесторів, які залучені у хід приватизації.

– стимулювання розросту фондового ринку, інвестиційних та кредитних фондів допомога інших фінансовим установам, що мають забезпечити

корпоративне фінансування різних інвестиційних проектів іноземними інвесторами;

– формування необхідного інвестиційного іміджу курсом організації та участі в міжнародних ярмарках, виставках, публікаціях в міжнародних виданнях, інвестиційних проектах. В останні роки міжнародна кооперація удержується пріоритетним курсом інвестиційної політики, адже Україна знаходиться в інтеграційному процесі до ЄС і міжнародної економічної спільноти, тому актуально продовжувати розвиток сфер економіки у спрямуванні до європейських стандартів.

– опрацювання регіональних планів щодо підвищення інвестиційної привабливості регіонів націлених на підкреслення особливостей їх поточних переваг, інвестиційної привабливості, організація державного моніторингу за їх виконанням – це критерій успішної діяльності місцевих уповноважених органів;

– розроблення механізмів збільшення кількості та якості кваліфікованої робочої сили, запровадження інноваційних методик, інвестицій у найважливіше – людський капітал (проведення тренінгів, семінарів, сертифікація спеціалістів розвиток передових методик навчання та міжнародні стажування).

Останній пункт вартий окремої уваги, оскільки інвестування саме в людський капітал залишається пріоритетним у всіх передових економіках світу. Наша країна має чималий потенціал для нарощування висококваліфікованих кадрів, проте через відсутність придатних умов для життя та роботи, найбільш ідейні індивіди емігрують з країни. Інвестиції у людський капітал важливі для підняття саме іміджу країни, який і формують високо перспективні індивіди – знавці своєї справи. Україна потребує висококваліфікованих кадрів, котрі зможуть подужати вимоги нових технологій. Поєднання розумового інтелекту та приплив технологій є вимогою до випуску новітніх продуктів, які змогли б задовольнити затребувані проблеми України.

3.2. Брендинг як спосіб формування інвестиційної привабливості регіону

Хоч основне значення залишається безсумнівно за глобальними факторами розвитку інвестиційної привабливості, проте правильна інвестиційна політика регіону сприяє залученню інвестиційних проектів саме в найперспективніший регіон країни.

До прикладу Львівська область є прикладом успішної реалізації регіональних інвестиційних проектів. Як зазначено в рейтингу «Європейських міст і регіонів майбутнього» Львівщина входить в десятку регіонів Східних Європи з найпривабливішими умовами для інвесторів. Серед українських регіонів Львівська область є другою за інвестиційною привабливістю. Зокрема вагомий вплив на успішність Львівщини має функціонування Служби інвестора – дорадчо-консультативний орган при ЛОДА. Служба інвестора вирішує наявні проблеми та питання інвесторів регіону та консультує потенційних партнерів у питаннях пов'язаних із інвестиційних взаємовідносинах, що формуються. Дана служба націлена на допомогу інвесторам у здійсненні господарської діяльності та для налагодження взаємовідносин з органами місцевої та виконавчої влади. Створена ЛОДА служба інвестора гарантує супровід документального оформлення інвестиційних проектів, шукає місця для локації інвестора та сприяє реалізації та ефективній діяльності господарюючого інвертора на території області.

Вирішити інвестиційні питання регіонального рівня з місцевими інвесторами можна за допомогою служб підтримки та переговорів на місцях, проте проблеми загальнодержавного рівня, що перешкоджають приходу нових інвесторів в короткі терміни неможливо. Тому регіонам варто звернути увагу на перспективи в майбутньому та почати діяти в плані пошуку інвесторів для свого регіону за допомогою рекламних інструментів, щоб стимулювали зацікавленість приходу інвесторів на не завжди привабливому фоні загально державного рівня. Доцільним, як показує досвід зарубіжних країн, є розвиток та маркетингу регіональних брендів.

Важливим нематеріальним активом, який стимулює зростання конкурентних позицій на інвестиційних ринках є бренд регіону. Ефективно

сформована політика брендування регіону буде підґрунтям для соціально-економічного розвитку, що забезпечить покращення рівня та якості життя людей у відповідних регіонах. Кожен регіон України багатий на свої традиції, культурну спадщину, родючі землі, мінеральні надра, трудові кадри та ін., особливості кожного краю доцільно інформативно доносити до інвесторів певними маркетинговими інструментами. Багатство кожного окремого регіону має привертати увагу власників бізнесу та потенційних іноземних інвесторів [13].

Здебільшого брендинг регіону у наших реаліях впроваджується з метою привернення уваги туристів, проте прихід іноземних туристів часто приводить у регіон і можливих іноземних інвесторів. У сьогоднішній час брендинг регіонів є інноваційним поняттям, проте він набуває життєво необхідних характеристик для залучення іноземних інвесторів. Політика маркетингового розвитку регіонів є не останньою при формуванні стратегічних цілей для залучення іноземних інвесторів, це реальний спосіб підвищення інвестиційної привабливості регіонів.

Брендинг регіону є найрезультативнішим методом стратегічного позиціонування регіону для залучення необхідних інвестиційних поглядів. За його допомогою окреслюється довготривала тенденція виокремлення автентичних характеристик, культурних особливостей та природних цінностей окремих регіонів. Важливо акуратно підкреслити чітко виражені позитивні ознаки та виняткові особливості територій, котрі б були актуальними для інвестора.

Існують різні брендингові моделі, які можна класифікувати за певними індикаторами, що більш детально представлені в таблиці 3.1.

Головним у впровадженні регіонального брендингу є його реальна спроможність знаходити нові та підтримувати наявні зв'язки з націленою аудиторією. Формування впізнаваності серед аудиторії, можливість трансформуватись в залежності від потреб та реалій ринку інвестицій, інформативність яку він несе та можливість вчасної інформованості про нього, формування лояльного ставлення, формування позитивного ряду асоціацій та

доступність для розуміння – це головні завдання в роботі з правильним брендуванням регіону [19].

Таблиця 3.1 – Брендингові моделі регіону за ключовими індикаторами

Індикатор моделі	Основні характеристики	Можливості застосування на регіонах України
Спеціалізація району	Визначення основних характерних відповідному району спеціалізації у певній галузі господарської діяльності	Івано-Франківськ – туризм гірськолижний, Моршин та Трускавець – мінеральні води, Дніпро – центр ракетобудування, Рівненська обл. – деревообробна галузь та ін..
Інфраструктурна	Розробка та реалізацій інфраструктурних проєктів для зацікавлення інвесторів. Чітке інформування про наявні інфраструктурні особливості регіону.	Будівництво доріг, логістичних центрів, складських приміщень. Робота над новими пунктами міжнародного перетину кордону, вдосконалення портів, аеропортів та ін.
Природні ресурси	Докладний опис усіх природних ресурсів на які багатий регіон та його інформативна класифікація для чіткого розуміння переваг району інвесторами.	Робота над реалізацією земельної реформи та її постійний моніторинг, залучення інвесторів до вкладень у видобування нафти, газу та ін..
Визначні події, знакові фігури та інші особливості регіону	Особливості регіону в культурній сфері його унікальність пов'язана з фестивалями міжнародними, видатними уродженцями та ін.	Залучення інвестиційних коштів до видатних місць для розвитку регіонів в яких особливістю є міжнародний туризм (до прикладу модернізація Умані як центру міжнародного паломництва та ін.)

Процес створення стратегічного брендингу багатогранний та за основними етапами його можна зобразити у вигляді рис.3.5.

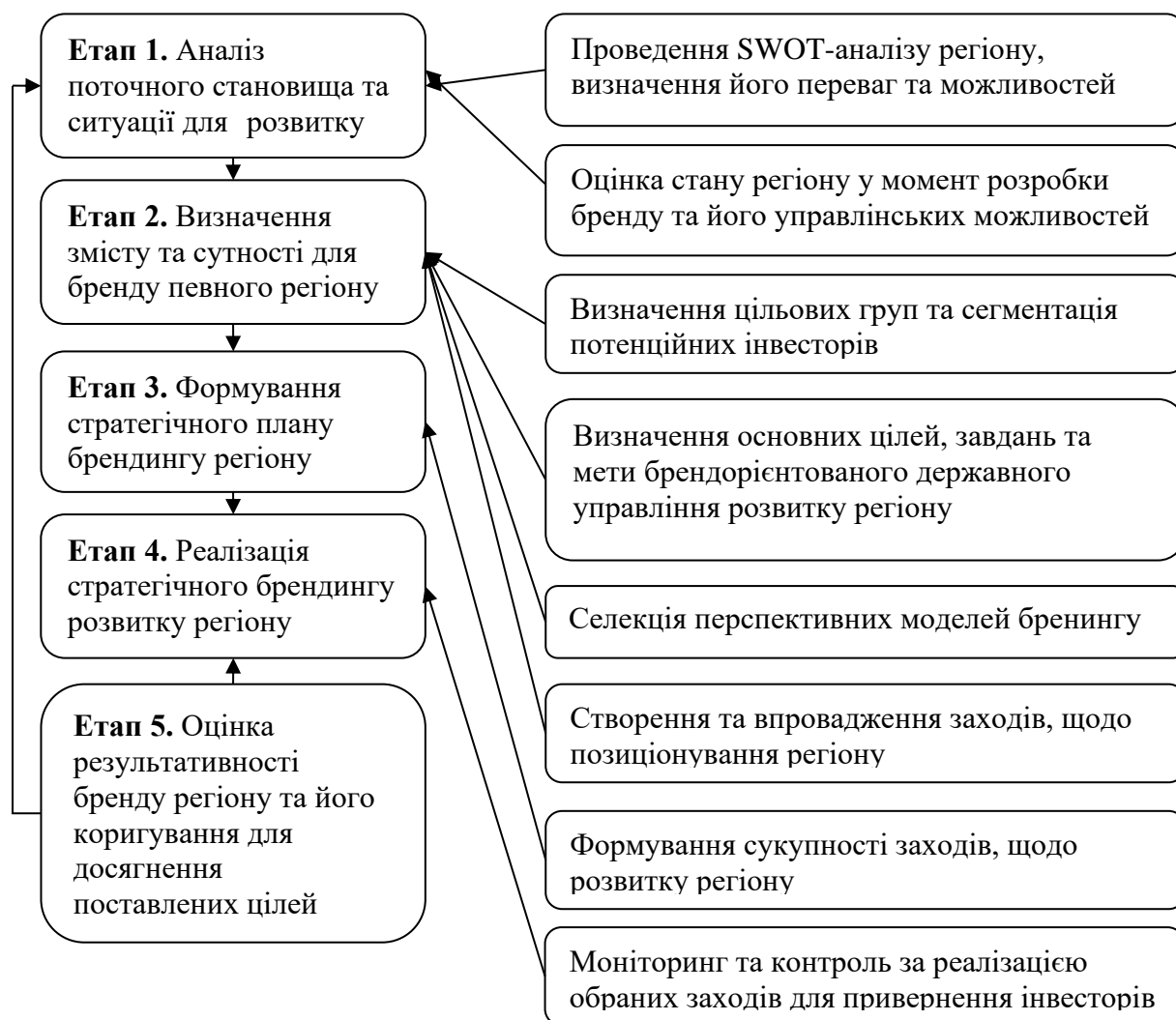

Рис. 3.5. Процес створення стратегічного плану розвитку бренду регіону [10]

Значущим інструментом підняття інвестиційної привабливості території є бренд. Саме тому необхідно підготувати концепцію бренду регіону. Ключові етапи формування концепції бренду інвестиційно-привабливого регіону надзвичайно тісно пов'язані з глобальною стратегією соціально-економічного розвитку даного регіону. Продуманий та послідовно реалізований брендинг регіону вирішує завдання політичного адміністрування: формує стійкий позитивний лад, забезпечує стабільність політичної системи, згуртовує громадянське суспільство на засаді здорового місцевого патріотизму.

В ході створення унікального бренду регіону необхідно враховувати такі основні вимоги:

1. Визначити основні найбільш виражені особливості регіонального розвитку, які є найхарактернішими та визначають його унікальність та індивідуальність.
2. Визначити сильні конкурентні переваги регіону в порівнянні з іншими регіонами.
3. Визначити ключові елементи та чинники розвитку які вважаються базою для регіонального розвитку.
4. Здійснити аналіз цільової аудиторії на яку буде орієнтуватись брендування регіону (просегментувати потенційних інвесторів та здійснити комплексний аналіз уже залучених міжнародних інвестиційних партнерів).
5. Здійснити аналіз споживчої місткості цільових аудиторій, які є орієнтирами бренд-менеджменту.
6. Впровадження та імплементація сукупності заходів для підсилення конкурентних переваг.
7. Формування моделі бренду на стратегічну перспективу.
8. Розробка механізмів просування та розвитку та моніторингу менеджменту бренду регіону [10].

З метою отримання якомога більшої економічної вигоди від інвестиційних проектів органи державної влади мають виокремити пріоритетні сфери економічного розвитку регіону та акумулювати в цьому векторі залучені іноземні інвестиції. Для максимального економічного ефекту варто створювати привілеї та надавати всю необхідну допомогу для іноземних інвесторів, що мають намір чи вже задіяні в інвестуванні у пріоритетні сфери господарювання.

Щорічний звіт іноземних експертів, щодо інвестиційних перспектив World Investment Outlook виділив для України такі перспективні галузі, як сільське господарство, ІТ сфера, важка промисловість та розвиток альтернативних джерел енергії.

Україна є провідним виробником зернових культур та багатьох інших культур, які родяться на українських чорноземах, що робить сільськогосподарську сферу найважливішою для України. Проте мораторій на продаж

землі надто затримував наміри іноземних інвесторів вкладати свої кошти в орендовані ділянки. У липні 2021 року ситуація змінилась та почав діяти земельний ринок України, що стане каталізатором для капітальних інвестиційних вкладень [14].

Для розвитку інвестиційних процесів та розбудови аграрного сектору країни необхідно:

- рішуче та якісне реформування економіки, судочинної та правоохоронної системи, детінізація та демонополізація економіки, подолання корупції з метою забезпечення захисту прав на власність та припинення рейдерства в аграрній сфері;

- забезпечення прозорості та стабільності законодавства, знаходження оптимального рівня податкового навантаження;

- національна інвестиційна підтримка фермерства, щонайбільше на депресивних територіях у селах;

- розвиток ринкової інфраструктури;

- державна підтримка малих та середніх господарств аграрного сектору на противагу великим агрохолдингам;

- підтримка малих виробників, що можуть створювати продукти із доданою вартістю, а як наслідок нові робочі місця.

Раціональна політика держави в напрямку інвестицій в аграрний сектор забезпечить стрімке вирішення глобальних економічних потреб та на фоні зростання аграрної сфери. Для цього потрібно владним органам вести активну інвестиційну політику і формувати відповідну інвестиційну структуру ринку.

Особливістю саме аграрної сфери є фактори, які впливають на інвестиційну привабливість сектору, але не можуть бути покращені за допомогою державного втручання. До таких факторів зокрема відносять погодньо-кліматичні умови. Адже сільське господарство прямо залежне від кліматичних умов. Інвестори цього сектору економіки в першу чергу дивляться чи не буде природа головним ризиком та причиною недоотримання прибутку. Розвиток аграрного сектору займає пріоритетне значення для української

економіки та для забезпечення привабливого інвестиційного середовища у цій сфері українська влада має віднестися надзвичайно серйозно.

В Україні ІТ-сектор вважається перспективною галуззю яка розвивається швидкими темпами. Доцільність інвестицій у цю сферу говорять факти про те, що понад 100 іноземних компаній з списку Fortune 500 співпрацюють з українськими ІТ сервісами (Google, Samsung, Siemens, Oracle і тд.). ІТ галузь зросла в сорок разів за останні десять років. Важливу роль відіграє кадровий потенціал України, спеціалістів в даній сфері в Україні різко зростає та якість їх роботи цінується на світовому ринку праці.

У сфері виробництва в Україні більш розвинена важка промисловість, це зокрема гірничодобувна та залізна галузі, виробництво двигунів, літаків, верстатів. Всі перераховані вище сфери вимагають модернізації та переоснащення, але залишають підґрунтя для розвитку та націлення коштів у ці сфери, адже за ефективного їх функціонування Україна буде забезпечувати світ своїми продуктами важкої промисловості у більшій мірі. З розвитком даної сфери українській владі варто замислитись над розвитком альтернативної енергії, яка вже декілька років потребує інвестиційних надходжень, адже веде за собою екологічний аспект ведення важкої промисловості. Відповідно «Енергетичної стратегії 3035» шлях України до певної енергетичної незалежності полягає у перелаштуванні енергетичного сектора. Зокрема, маєтись на увазі, збільшення кількості відтворювальних джерел енергії для збереження природного газу. Це створить рівні можливості і для глобальних гравців енергетичного ринку і для малих інвесторів України.

Прикладом недоінвестування в енергетичну сферу є той факт, що в Україні є найбільші в Європі поклади природного газу, потенціал яких не використовується в повній мірі. Уряду варто для цього спрямувати свої зусилля на впровадження відкритих аукціонів з приводу видобутку нафти та газу. Ціллю такої діяльності має бути залучення іноземних інвесторів, які володіють передовими технологіями у даній сфері та мають для цього необхідні ресурси.

Варто відмітити позитивний вплив політики держави, щодо приватизації державних активів, який було запущено Верховною Радою у 2019 році з прийняттям Закону України про приватизацію. Це сприяє передачі комунальної та державної власності бізнесу шляхом участі в електронних аукціонах. Такий вектор національної політики сприятиме оновленню інфраструктури зокрема аеропортів, портів, доріг та ін..

Як свідчить світова тенденція: конкуренція між регіонами, що прагнуть показати свій винятковий потенціал майбутнім бізнесменам зростає. Інвестори здійснюють вигідних умов, пошук талановитих працівників та шляху до нових ринків. Ця тенденція значить, що амбітні регіони, організовуючи уявлення про себе, зобов'язані діяти активно, впроваджувати персональне довготривале позиціонуванням.

Прикладами успішного брендингу регіонів є міста: Сеул, Единбург, Париж та ін. Даним містам вдалося поєднати бренд країни із брендом самого міста. Дослідники відзначають, що регіональний брендинг стикається з масою політичних та громадських перепон. Бренд регіону повинен вистояти у випробуваннях часу, політичної критики, громадських дебатів, критики ЗМІ та перепон конкурентів.

Зараз, немає готового розробленого універсального методу регіонів. Тому, креативність, практика, залучення до ходу місцевого бізнесу, креативного класу буде необхідним для вдалого орендування регіону.

Брендинг регіону не можливо ефективно сформувати природним шляхом він є результатом взаємодії осмисленого та креативного мислення. Організоване проектування та рефлексія, що окреслені адміністративними діями формування, впровадження та підтримки бренду регіону, наявність кваліфікаційної групи розробників, наявність фінансових та трудових ресурсів, чітко сформована мета та завдання, моніторинг за виконанням та його результативністю усе це вкладено в надзвичайно складний процес бренд-менеджменту регіону [21].

Брендинг території не основний, але суттєвий елемент в процесі залучення інвестицій у регіон. А такі чинники, як репутація і імідж, набирають все більшої ваги при рішенні інвестора про вибір місця для вкладення коштів.

При створенні бренду регіону враховуються регіональні інтереси, а отже бренд менеджмент націлений на вирішення існуючих регіональних проблем. Бренд менеджмент націлений на підняття іміджу регіону та підняття інтересу у інвесторів до території. В цілому, при правильно сформованій стратегії брендування, яка узгоджена з цілями регіону, можна досягти необхідних бажаних результатів для виокремлення, в поглядах інвесторів, необхідного регіону на фоні всіх загально національних нестабільностей [29].

Для кожного окремого регіону України потрібно знайти свій унікальний шлях залучення іноземних інвестиційних потоків. При створенні брендів регіону варто враховувати регіональні інтереси. Ефективний брендинг є дієвим знаряддям підвищення міжнародної інвестиційної привабливості регіону через притягнення поглядів перспективних інвесторів.

РОЗДІЛ 4

ПРАВОВІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ ПИТАННЯ ОХОРОНИ ПРАЦІ

4.1. Система управління охороною праці

Управління охороною праці є складовою частиною системи управління виробництвом. Для забезпечення прав працівників на охорону праці, гарантованих Конституцією і законодавством України, та виконання ними обов'язків у цій сфері на державному, регіональному, галузевому та виробничому рівнях розробляється і забезпечується функціонування системи управління охороною праці (далі - СУОП).

СУОП це сукупність об'єкта та суб'єкта управління, що взаємодіють між собою з метою досягнення генеральної мети охорони праці, а саме: в умовах прийняттого ризику та мінімальних витрат біологічних ресурсів людини забезпечити максимальну продуктивність її праці та конкурентоспроможність продукції. СУОП є складовою частиною загальної системи управління у сфері трудової діяльності працівників, а в більш широкому плані – системи управління безпекою їх життєдіяльності.

СУОП включає багато ієрархічних рівнів. Це державний, галузевий, регіональний та виробничий рівні. Регіональний рівень має декілька підрівнів відповідно до адміністративно-територіального устрою області: районний, міський, районний у містах, селищний. На галузевому рівні може бути підрівень об'єднання підприємств (корпорацій, холдингів, акціонерних товариств тощо), якому підприємства делегують деякі повноваження в галузі охорони праці. Виробничий рівень – це рівень підприємств, установ, організацій, закладів (далі підприємств) незалежно від форм власності та видів їх діяльності.

Суб'єктом управління на регіональному рівні є обласна та районні державні адміністрації, органи місцевого самоврядування відповідно до самоврядних або делегованих повноважень, що надані цим органам Законом України «Про місцеве самоврядування», а також регіональні (територіальні) підрозділи центральних органів виконавчої влади, до повноважень яких належить

здійснення управління, нагляду та контролю в галузі охорони праці, пожежної, техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій.

На виробничому рівні суб'єктами управління охорони праці є роботодавець або уповноважений ним орган, служба охорони праці, комісії з питань охорони праці, пожежної безпеки, безпеки дорожнього руху, інші функціональні підрозділи, посадові особи і спеціалісти відповідно до вимог посадових інструкцій відносно обов'язків, прав, відповідальності та зв'язків за посадою в галузі охорони праці, а також працівники.

Об'єктом управління в СУОП на регіональному рівні є стан безпеки, гігієни праці та виробничого середовища на підприємствах області, а на виробничому рівні – відповідний стан на підприємстві, в його структурних підрозділах та на робочих місцях.

Складовою частиною СУОП на всіх рівнях є інформаційна база, яка формується із джерел внутрішньої та зовнішньої (відносно до суб'єкта управління) інформації. Це сукупність чинних законодавчих та нормативних актів, проектної, кошторисної, технічної, санітарно-гігієнічної, обліково-контрольної, звітної документації та інших носіїв інформації. Стосовно конкретної особи на робочому місці — це поточна інформація про події та засоби виробництва, що зберігається в оперативній (короткочасній) пам'яті людини і потрібна при виконанні тієї чи іншої негайної дії, а також обсяг відомостей, знань, умінь, якими володіє людина і зберігає у своїй пам'яті. Організація накопичення інформації, яка використовується для аналізу та прийняття рішення щодо подальших дій, є однією з функцій СУОП.

На стан охорони праці об'єкта управління впливають небезпечні та шкідливі чинники виробничого середовища, методи роботи, організація праці (внутрішні чинники притаманні підприємству), а також зовнішні відносно об'єкта управління чинники природного чи техногенного (антропогенного) походження, які можуть погіршити умови праці, спричинити надзвичайні ситуації, аварії та катастрофи. При вирішенні будь-якого завдання управління обов'язковими елементами є аналіз або прогнозування стану безпеки об'єкта із застосуванням

наявної інформаційної бази, вироблення управлінських рішень, їх узгодження та вибір форм організаційно-розпорядчих дій.

Реалізація управлінських рішень здійснюється на об'єкті управління.

СУОП – це система зі зворотнім зв'язком. Інформація про стан охорони праці та про виконання управлінських рішень надходить до інформаційної бази суб'єкта управління і стає основою для вироблення нових рішень.

Управління охороною праці має правовий, соціально-економічний, технічний, організаційний, медичний, екологічний, психологічний та етичний аспекти.

Правовий аспект полягає в розробці і обов'язковому виконанні законодавчих і нормативних актів, що регулюють суспільні відносини у сфері охорони праці, визначають критерії безпеки та (або) нешкідливості для людини чинників виробничого середовища і вимоги щодо забезпечення оптимальних чи допустимих умов праці людини. Принциповий характер законодавства є основою соціального порядку. Механізм виконання законодавчих норм повинен передбачати на всіх рівнях систему стимулюючих і примусових заходів.

Соціально - економічний аспект включає: використання економічних методів управління охороною праці; пільги і компенсації за важкі та шкідливі умови праці; обов'язкове соціальне страхування усіх працівників від нещасних випадків і професійних захворювань, відшкодування шкоди працівникам у разі ушкодження стану їх здоров'я; регламентацію тривалості робочого часу і відпочинку, а також праці окремих категорій працівників у зв'язку з їх підвищеною вразливістю (жінок, неповнолітніх, інвалідів) або через те, що на них діють специфічні виробничі чинники (шахтарі, водії та ін.); безплатне забезпечення працівників спецодягом, спецвзуттям та іншими засобами індивідуального захисту, мийними та знешкоджуючими засобами на роботах зі шкідливими і небезпечними умовами праці, а також роботах, пов'язаних із забрудненням або здійснюваних у несприятливих температурних умовах.

Технічний аспект полягає у проектуванні та спорудженні об'єктів, будов, комунікацій, впровадженні технологій, матеріалів, продуктів, які орієнтовані на

збереження здоров'я і безпеки людини, передбачають можливість повної відмови від небезпечного для здоров'я навантаження або враховують гігієнічні, антропометричні, психофізіологічні, соціологічні, естетичні вимоги, а також особливості людини, в тому числі й її фізичні вади.

Організаційний аспект полягає у створенні і забезпеченні діяльності апарату управління, нагляду і контролю за охороною праці в галузях виробництва, регіоні, на підприємствах (об'єднаннях), їх структурних підрозділах. Цей аспект пов'язаний з інформаційним і матеріальним забезпеченням охорони праці, плануванням у цій галузі, координацією дій персоналу, впровадженням раціональних режимів праці та відпочинку, досягнень науки і техніки, позитивного досвіду, з проведенням досліджень умов праці, атестації робочих місць на відповідність їх нормативним актам, з організацією розслідування, аналізу, обліку нещасних випадків, професійних захворювань і аварій, з навчанням, контролем і пропагандою охорони праці, з підготовкою наказів, розпоряджень, засідань, нарад, семінарів та інших організаційно-розпорядчих дій. Організаційний аспект має місце при виконанні будь-якої функції і завдання СУОП.

Медичний аспект пов'язаний з: організацією санітарно-епідеміологічного нагляду на підприємствах, санітарно-побутового та медичного обслуговування працівників у виробничій сфері, проведенням медичних оглядів та професійного добору; комплексною оцінкою впливу чинників виробничого середовища і трудового процесу на стан здоров'я працівника і його нащадків; гігієнічною регламентацією небезпечних чинників виробничого середовища фізичної, хімічної та біологічної природи.

Екологічний аспект полягає в забезпеченні сприятливих умов у навколишньому середовищі, яке визначає фонові показники умов праці на виробництві. Наявність геохімічних, геофізичних, біологічних (наприклад, бактеріального забруднення) аномалій в атмосфері міст, у водоймищах та на земній поверхні сприяє погіршенню умов виробничого середовища та побуту, де

головним чином відбувається реституція функцій організму працівника після трудової діяльності.

З іншого боку, несприятливі умови на робочих місцях, пожежі, аварії на підприємствах, пов'язані з викидами шкідливих речовин, окрім загрози для здоров'я працівників підвищують антропогенне навантаження на довкілля або створюють надзвичайні екологічні ситуації, внаслідок яких іноді не тільки неможливе існування підприємства, ведення господарської діяльності, а навіть і проживання населення.

Психофізіологічний аспект полягає у врахуванні психічних процесів, станів і властивостей особистості в системі праці, її можливостей адаптації до умов виробничого середовища. Це проблеми стомлення, надбання стереотипів безпечної поведінки, сприйняття інформації в процесі праці, вимог до якостей уваги, пам'яті, мислення, психомоторики для тих чи інших професій, видів діяльностей або дій.

Важливе значення при управлінні охороною праці мають: формування і стимулювання позитивних мотивів діяльності працівників і зокрема мотиву безпеки як провідного у попередженні небезпечних ситуацій та нещасних випадків; врахування емоційного стану людини, запобігання стресів унаслідок несприятливих умов праці або конфлікту між вимогами, які ставляться до людини та її можливостями; виховання необхідних для роботи вольових якостей; створення на підприємствах відповідного психологічного клімату для гуманізації праці, досягнення фізичного, психічного і соціального здоров'я. Відома також роль деяких психічних властивостей особистості і рис характеру на стан безпеки. Це неуважність, недбалість, легковажність, неврівноваженість, недисциплінованість тощо. Професійний добір сприяє гармонізації особливостей психіки людини з вимогами трудової діяльності.

Психологічний аспект пов'язаний також з психологічною шкодою, заподіяною кожним нещасним випадком або професійним захворюванням, для потерпілого, його родини і близьких. Пережита потерпілим небезпека може призвести до травматичного неврозу або стресового стану, а масовий травматизм

породжує нездоровий психологічний клімат у тій чи іншій соціальній спільності і в суспільстві в цілому.

Етичний, моральний та культурологічний аспект пов'язаний з поглядами, уявленнями і нормами в суспільній свідомості, які регулюють поведінку працівників, взаємини поміж ними у галузі охорони праці. Це, насамперед, обов'язки власника створювати на підприємстві належні умови праці, а працівників – піклуватися про своє здоров'я, своєчасно проходити медичні огляди та робити щеплення у передбачених законодавством випадках, знати і виконувати вимоги нормативних актів про охорону праці, користуватися засобами колективного та індивідуального захисту, здійснювати само- і взаємоконтроль, а також надавати взаємодопомогу в небезпечних ситуаціях.

До етичних аспектів охорони праці належать також субординація (зв'язки за посадою), координація та співробітництво власника, посадових осіб, структурних підрозділів, працівників, органів державного управління і нагляду у справі організації безпечних і нешкідливих умов праці.

Етичний аспект включає також гуманістичні принципи державної політики в галузі охорони праці, її моральне стимулювання, відшкодування моральних втрат від небезпечних або шкідливих умов праці, нещасних випадків та профзахворювань, лікарську етику тощо.

4.2. Законодавство про охорону праці

Законодавство України з охорони праці складається з конституційних гарантій прав громадян у цій сфері, спеціального Закону України «Про охорону праці», Кодексу законів про працю України, низки інших законів, пов'язаних з охороною життя і здоров'я громадян в процесі їх трудової діяльності, державних міжгалузевих, галузевих та інших нормативних актів, яким надано чинність правових норм, обов'язкових для виконання.

У Конституції України, прийнятій на сесії Верховної Ради 28 червня 1995 р. у ст. 3 стверджується: «Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною

цінністю». В інших статтях проголошені права громадян на: належні, безпечні і здорові умови праці (ст. 43); соціальний захист, забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати годувальника (ст. 46); на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування (ст.49); на безпечне для життя і здоров'я довкілля та відшкодування завданої порушенням цього права шкоди (ст. 50).

Одним із основних законів України, що встановлює вимоги до охорони праці в процесі трудової діяльності, регулює відносини між роботодавцем підприємства і працівником з питань безпеки, гігієни праці та виробничого середовища, а також встановлює єдиний порядок організації охорони праці в державі є Закон України «Про охорону праці».

У цьому Законі визначені основні принципи державної політики в галузі охорони праці, серед яких зазначимо: пріоритет життя і здоров'я працівників; повна відповідальність роботодавця за створення безпечних і нешкідливих умов праці; соціальний захист працівників, які потерпіли від нещасних випадків на виробництві і професійних захворювань; встановлення єдиних нормативів з охорони праці для всіх форм власності і видів їх діяльності; здійснення навчання населення, професійної підготовки і підвищення кваліфікації працівників з питань охорони праці; використання економічних методів управління охороною праці тощо. забезпечення координації діяльності державних органів, установ, організацій та об'єднань громадян, що вирішують різні проблеми охорони здоров'я, гігієни та безпеки праці.

Закон визначає: гарантії прав громадян на охорону праці при укладенні трудового договору, під час роботи, права на пільги і компенсації за важкі та шкідливі умови праці; порядок відшкодування шкоди працівникам, у разі ушкодження їх здоров'я, пов'язаного з виконанням трудових обов'язків; особливості застосування праці жінок, неповнолітніх та інвалідів.

Згідно із Законом, зокрема, умови трудового договору не можуть містити положень, які не відповідають законодавчим та іншим нормативним актам про охорону праці, що діють в Україні.

При укладенні трудового договору громадянин має бути проінформований роботодавцем під розписку про умови праці на підприємстві, наявність на робочому місці, де він буде працювати, небезпечних і шкідливих виробничих чинників, можливі наслідки їх впливу на здоров'я та його права на пільги і компенсації за роботу в таких умовах відповідно до законодавства і колективного договору.

Працівник має право відмовитися від дорученої роботи, якщо створилася виробнича ситуація, небезпечна для його життя чи здоров'я або для людей, які його оточують, і навколишнього природного середовища.

Працівник має право розірвати трудовий договір за власним бажанням, якщо роботодавець не виконує законодавство про охорону праці, умови колективного договору з цих питань. У цьому випадку працівникові виплачується вихідна допомога у розмірі, передбаченому колективним договором, але не менше тримісячного заробітку. Закон «Про охорону праці» визначає також організацію та стимулювання охорони праці на виробництві, нормотворчу діяльність у сфері охорони праці, компетенцію, повноваження і права органів державного управління, нагляду і громадського контролю за охороною праці, відповідальність працівників за порушення законодавства про охорону праці.

Складовою частиною законодавства про охорону праці є Кодекс законів про працю України (КЗпПУ), який регулює трудові відносини в цілому. У Кодексі питання охорони праці відображені в низці статей і в главі XI «Охорона праці».

Зокрема, згідно зі ст. 29 Кодексу до початку роботи за укладеним трудовим договором роботодавець або уповноважений ним орган зобов'язаний: 1) роз'яснити працівникові його права і обов'язки та проінформувати під розписку про умови праці; 2) ознайомити працівника з правилами внутрішнього трудового розпорядку та колективним договором; 3) визначити працівнику робоче місце, забезпечити його необхідними для роботи засобами; 4) проінструктувати працівника з техніки безпеки, виробничої санітарії, гігієни праці і протипожежної охорони.

Що стосується нормування праці, то в ст. 88 Кодексу визначені нормальні умови праці, за яких повинні розроблятися норми виробітку (норми часу) та норми обслуговування. Нормальними умовами праці вважаються: 1) справний стан машин, верстатів і пристроїв; 2) належна якість матеріалів та інструментів, необхідних для виконання роботи, і їх вчасне подання; 3) вчасне постачання виробництва електроенергією, газом та іншими джерелами енергоживлення; 4) своєчасне забезпечення технічною документацією; 5) здорові та безпечні умови праці (додержання правил і норм з техніки безпеки, необхідне освітлення, опалення, вентиляція, усунення шкідливих наслідків шуму, випромінювань, вібрації та інших чинників, які негативно впливають на здоров'я робітників та ін.).

У КЗпПУ (ст. 13) та в Законі України «Про колективні договори і угоди» (ст. 7) визначається, що в змісті колективного договору повинні бути зобов'язання сторін щодо: – встановлення гарантій, компенсацій, пільг; – режиму роботи, тривалості робочого часу і відпочинку; – умов і охорони праці.

До законів, які регулюють суспільні відносини у сфері безпеки людини і, зокрема, в процесі її трудової діяльності належать: Закон України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення», Кодекс цивільного захисту України, Закон України «Про дорожній рух».

Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності».

Закон «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення» визначає обов'язки підприємств: розробляти і здійснювати санітарні та протиепідемічні заходи; надавати безоплатно зразки сировини і матеріалів, що використовуються, а також продукції, що випускається чи реалізується, для проведення державної санітарно-гігієнічної експертизи; усувати від роботи осіб, які є носіями збудників інфекційних захворювань, а також осіб, які ухиляються від обов'язкового медичного огляду або обов'язкових профілактичних щеплень проти інфекцій; негайно інформувати органи, установи і заклади

санітарноепідеміологічної служби про надзвичайні події, що становлять загрозу здоров'ю працівників, санітарному та епідемічному благополуччю населення.

Законом передбачені: – гігієнічна регламентація будь-якого небезпечного чинника, створення та ведення Державного реєстру цих чинників; – державна санітарно-гігієнічна експертиза проектів, технічних регламентів, документації на техніку, технології, устаткування, продукції тощо на відповідність вимогам санітарних норм; – ліцензування видів діяльності, пов'язаних з потенційною небезпекою для здоров'я людей.

У Законі визначені основні положення щодо проведення медичних оглядів, профілактичних щеплень, госпіталізації та лікування інфекційних хворих. Закон встановлює порядок організації державної санітарно-епідеміологічної служби і здійснення санітарно-епідеміологічного нагляду, а також відповідальність юридичних і фізичних осіб за порушення санітарного законодавства.

Кодекс цивільного захисту України визначає загальні правові, економічні і соціальні основи створення і діяльності аварійно-рятувальних служб і формувань в Україні, регулює відносини в цій галузі, встановлює права, обов'язки і відповідальність рятувальників, гарантії їх соціального захисту, а також визначає засади міжнародного співробітництва під час ліквідації надзвичайних ситуацій. В ньому задекларовані основні принципи державної політики щодо діяльності аварійно-рятувальних служб, серед яких: пріоритетність завдань, спрямованих на рятування життя та збереження здоров'я громадян; максимально можливого, економічна обґрунтованість зменшення ризику виникнення аварій; централізація управління, єдиноначальність, підпорядкованість, статутна дисципліна аварійно-рятувальних служб; виправданість ризику та відповідальність керівників за забезпечення безпеки під час проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт; добровільність - у разі залучення громадян до проведення аварійно-рятувальних робіт, пов'язаних з ризиком для їхнього життя і здоров'я.

Згідно Кодексу цивільного захисту в Україні ведеться єдиний облік надзвичайних ситуацій. Він здійснюється у порядку, визначеному Кабінетом

Міністрів України. Облік надзвичайних ситуацій, в тому числі аварій на виробничих об'єктах, здійснюють підприємства, на яких виникали такі ситуації, а також Державна служба України з питань праці.

Закон України «Про дорожній рух» регулює суспільні відносини у сфері дорожнього руху, визначає права, обов'язки і відповідальність суб'єктів – учасників дорожнього руху (водія, пасажирів, пішоходів), власників автомобільних доріг, вулиць та залізничних переїздів, повноваження центральних та місцевих органів державної виконавчої влади, підприємств, власників транспортних засобів.

Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності» визначає правову основу, економічний механізм та організаційну структуру загальнообов'язкового державного соціального страхування працівників від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання.

Соціальна діяльність підприємства і, зокрема, в галузі охорони праці відображена також в Господарському кодексі України. Згідно з цим Законом питання соціального розвитку, включаючи поліпшення умов праці, життя і здоров'я, гарантії обов'язкового медичного страхування членів трудового колективу та їх сімей, вирішуються трудовим колективом за участю власника чи уповноваженого ним органу відповідно до статуту підприємства, колективного договору та законодавчих актів України.

Підприємство зобов'язане забезпечити для всіх працюючих безпечні та нешкідливі умови праці і несе відповідальність за шкоду, заподіяну їх здоров'ю та працездатності, постійно поліпшувати умови праці та побуту жінок, підлітків, забезпечувати їх роботою переважно в денний час та зі скороченим робочим днем.

Підприємство зі шкідливими умовами праці створює окремі цехи, ділянки для надання жінкам, підліткам та окремим категоріям працюючих більш легкої роботи. Підприємство має право самостійно встановлювати для своїх

працівників додаткові відпустки, скорочений робочий день та інші пільги, а також заохочувати працівників підприємств та установ, які обслуговують трудовий колектив, але не входять до його складу.

4.3. Міжнародні правові акти з охорони праці

Згідно з постановою Верховної Ради України від 12.09.91 №1545 - XII на території України застосовуються акти законодавства колишнього Союзу РСР з питань, які не врегульовані законодавством України, за умови, що вони не суперечать законам України.

Україна у встановленому чинним законодавством порядку приєдналась до ряду міжнародних договорів та угод, у тому числі з питань охорони праці. Це конвенції та рекомендації Міжнародної Організації Праці (МОП), директиви Європейського Союзу (ЄС), договори та угоди, підписані в рамках СНД тощо. Згідно із Законом «Про охорону праці» передбачається, якщо міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, встановлено інші норми, ніж ті, що передбачені законодавством України про охорону праці, застосовуються норми міжнародного договору.

Чільне місце серед міжнародних договорів, якими регулюються трудові відносини, займають Європейська соціальна хартія (переглянута), конвенції МОП з питань поліпшення умов праці та рекомендації щодо їх застосування. З часу свого заснування МОП ухвалила низку конвенцій, значна частина яких стосується питань охорони праці. Серед останніх слід виділити Конвенцію № 155 «Про безпеку й гігієну праці та виробничого середовища», яка закладає міжнародно-правову основу національної політики відносно створення всебічної і послідовної системи профілактики нещасних випадків на виробництві і професійних захворювань.

У рамках Європейського Союзу розробляються і приймаються Директиви, які є Європейськими нормами (EN) обов'язковими до виконання для всіх країн ЄС і відповідають конвенціям МОП. У той же час, при розробці нових

документів МОП враховується передовий досвід з питань охорони праці країн-членів ЄС.

4.4. Відповідальність за порушення законодавства з охорони праці

За порушення розглянутих законів і нормативно-правових актів з охорони праці, винні особи притягаються до дисциплінарної, адміністративної, матеріальної та кримінальної відповідальності. Суб'єктами відповідальності можуть бути посадові особи і працівники.

Дисциплінарна відповідальність полягає в накладенні на винних осіб за протиправні дії (порушення дисципліни праці, невиконання функціональних обов'язків тощо) стягнень у виді догани або звільнення.

Адміністративна відповідальність – це різновид заходів державноправового примусу (впливу) на особу за правопорушення. Застосовуються такі адміністративні стягнення: штраф; позбавлення спеціального права, що надано громадянину (наприклад, права керування транспортними засобами); вилучення об'єктів правопорушення тощо.

Матеріальна (майнова) відповідальність передбачає виконання обов'язку фізичних чи юридичних осіб щодо компенсації збитків, завданих власникам, громадянам і державі порушенням вимог законодавства з охорони праці.

Кримінальна відповідальність реалізується заходами кримінально-правового покарання осіб, винних у здійсненні правопорушень (злочинів) з високим рівнем ризику і небезпеки для життя і здоров'я людей.

Залежно від тяжкості правопорушення і його наслідків можуть застосовуватися такі покарання: кримінальний штраф, обмеження волі, позбавлення права обіймати певні посади, виправні роботи, позбавлення волі тощо.

Умови настання відповідальності, види правопорушень та правила накладання стягнень регулюють Кодекс законів про працю України, Кодекс України про адміністративні правопорушення, Кримінальний Кодекс України та інші законодавчі акти.

За порушення встановлених законодавством вимог з охорони праці, невиконання розпоряджень (приписів) посадових осіб відповідних органів державного нагляду до підприємств можуть застосовуватися штрафні (фінансові) санкції, які передбачені законами України «Про охорону праці», «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення» та Кодексом цивільного захисту України.

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

При написанні дипломної роботи «Міжнародна інвестиційна привабливість регіонів України» було розглянуто та визначено:

Джерелами фінансування різних проектів є ресурси, серед яких вагома роль належить інвестиційним ресурсам. Серед різновидів інвестиційних ресурсів особливу роль відіграють фінансові та нефінансові джерела, тому ми окремо зосередили на них увагу.

Масштабність загального інвестування демонструє зростаючу динаміку капітальних інвестицій у національну економіку України з 2010 року. Проте, ця динаміка була нестабільною. Так, починаючи із 2012 року до 2014 року був перший цикл спаду, який спричинений внутрішніми проблемами, які спостерігались в Україні. Особливо відчутним було зменшення капітальних інвестицій у 2014 році, коли щодо України розпочалась російська агресія, яка відчутно вплинула на економічне становище країни і, у зв'язку із окупацією, майже 20 % економічного потенціалу було втрачено. У 2020 році знову відбувся спад кількості капітальних інвестицій на загальну суму понад 100 млрд грн., основною причиною була світовою криза, яка виникла у зв'язку із пандемією (COVID-19).

Найбільше капітальних інвестицій у 2020 році було здійснено у вітчизняну промисловість, майже 180 млрд грн., друге місце за важливістю посідає державне управління та оборона, що пояснюється воєнними діями, які тривають в Україні. Зазначимо, що багато років в національній економіці України важливу роль відігравав аграрний сектор економіки. І враховуючи, що країні 5 років суттєво почали зростати агрохолдингові структури, які займаються виробництвом сільськогосподарської продукції, тому у них також бачимо приріст залучення інвестиційних ресурсів. Отже, сільське, лісове та рибне господарство займають третє місце по кількості залучених інвестицій у 2020 році.

Серед різних фінансових джерел інвестиційних ресурсів для будь-якої економіки надзвичайно важливого значення мають прямі іноземні інвестиції.

Протягом досліджуваного періоду стан їх залучення є неоднорідним і в різні періоди спостерігались різна динаміка.

Військова агресія Росії щодо України вкрай негативно вплинула на загальну міжнародну інвестиційну привабливість України, що було відображено у фактичних обсягах прямих іноземних інвестицій, які у першому півріччі мали негативне значення. Найбільш критичним у сфері залучення інвестицій із закордону був перший квартал 2015 року, коли з економіки України було виведено понад 3 млрд дол США інвестиційних ресурсів. Звичайно, що негативно на стан іноземного інвестування в Україні мала криза, яка була пов'язана із пандемією спричиненою поширенням коронавірусу. Саме в цей період, зокрема у першому кварталі 2020 року понад 1,6 млрд дол США іноземних інвестицій було виведено з економіки України.

Загальна тенденція залучення прямих іноземних інвестицій в Україні має синусоїдний характер, що свідчить про відсутність сприяння та регулювання з боку держави інвестиційному процесу, а тому обсяги іноземних інвестиційних ресурсів суттєво реагують на вплив зовнішніх та внутрішніх чинників.

Загальний аналіз стану іноземного інвестування в Україні свідчить, що протягом десяти років спостерігається загальна тенденція до зростання обсягів капітальних інвестицій та прямих іноземних інвестицій. У кризові роки вони суттєво зменшуються і для їх відновлення проходить значна частина часу. Проте, якщо порівняти показники залучення іноземних інвестиційних ресурсів в економіку України у порівнянні з іншими країнами Європейського Союзу, в тому числі тими, які межують з Україною, то вони мають критично низькі значення протягом усього досліджуваного періоду. Це, з однієї сторони свідчить про низьку інвестиційну привабливість України, спричинену багатьма чинниками, а з іншої має негативні наслідки, оскільки без іноземних інвестицій є неможливим стабільне економічне зростання національної економіки.

Найбільше інвестицій в економіку України надійшло із Кіпру, що становить понад 30 %. На другому місці за кількістю отриманих іноземних інвестицій в Україні є країна Європейського Союзу Нідерланди з якої надійшло

більше 10 млрд дол США (20,4 %). Фактично на ці дві країни приходиться понад 50 % усіх прямих іноземних інвестицій у вітчизняну економіку.

Єдиними незмінними перешкодами для потенційних інвесторів є недовіра до судової системи, яка до 2019 року займала перше місце, та розповсюдження корупції, що постійно було на другому місці, проте у 2020 році вийшла на перше місце за вагомістю. Крім того перешкодою для іноземних інвесторів є масштабна трудова міграція.

При формуванні позитивного інвестиційного іміджу країни необхідним є вирішення проблем, які пов'язані із легкістю ведення бізнесу і як результат покращенням показника міжнародної інвестиційної привабливості. За даними Світового банку у загальносвітовому рейтингу легкості ведення бізнесу Україна піднялась із 147 місця, до 64 місця, що загалом є дуже позитивним явищем.

Отже, в цілому Україна має позитивну динаміку, у сфері формування позитивного інвестиційного іміджу серед потенційних іноземних інвесторів. Проте, варто відзначити, що динаміка покращення міжнародної інвестиційної привабливості нашої країни є на стільки не значною, що не має суттєвого впливу на загальне соціально-економічне зростання. Адже за більшістю показників Україна має в край негативний імідж у бізнесових середовищах цивілізованих демократичних країн.

Проведений ґрунтовний аналіз залучення іноземних інвестицій в різні області України на основі рейтингування підтвердив гіпотезу про регіональну неоднорідність, в тому числі і з позиції привабливості для іноземних інвесторів.

Показник міжнародної інвестиційної привабливості регіонів є неоднорідним, що підтвердило наведене дослідження, згідно якого найбільш інвестиційно привабливими є Дніпропетровська, Харківська, Запорізька, Донецька, Львівська, Полтавська, Миколаївська та Київська області. Що важливо, географічно вони розміщені в різних частинах України і мають різний природно-економічний потенціал. Проте є і області, де рівень привабливості на мінімальному рівні і, як результат, обсяг іноземних інвестицій надзвичайно малий.

Для залучення до співпраці іноземних інвесторів українська влада реалізовує стратегічні кроки, які на думку інвесторів є як позитивними так і негативними.

Традиційно ключовими проблемами інвестиційного клімату для українських регіонів та країни загалом залишаються корупція та недосконалість судової гілки влади. Значного впливу завдають часті зміни та не стабільність у законодавчій сфері, значний вплив олігархів на бізнес та владу, монополізація ринків, часті коливання у фінансовій системі та нестабільність гривні.

Вирішення проблеми недостатнього залучення інвестиційних ресурсів значною мірою залежить від макроекономічних тенденцій. Тільки за рахунок комплексного підходу можна вирішити ряд проблем з покращення інвестиційного клімату. На думку ОБСЄ, формування сприятливого середовища повинне ґрунтуватись на таких основах: - безпека, - гарантія та захист прав іноземних інвесторів, - прозорість, - стабільність законодавства,- об'єктивне державне управління.

Вирішити інвестиційні питання регіонального рівня з місцевими інвесторами можна за допомогою служб підтримки та переговорів на місцях, проте проблеми загальнодержавного рівня, що перешкоджають приходу нових інвесторів в короткі терміни неможливо. Тому регіонам варто звернути увагу на перспективи в майбутньому та почати діяти в плані пошуку інвесторів для свого регіону за допомогою рекламних інструментів, щоб стимулювали зацікавленість приходу інвесторів на не завжди привабливому фоні загально державного рівня. Доцільним, як показує досвід зарубіжних країн, є розвиток та маркетингу регіональних брендів.

Здебільшого брендинг регіону у наших реаліях впроваджується з метою привернення уваги туристів, проте прихід іноземних туристів часто приводить у регіон і можливих іноземних інвесторів. У сьогоденні брендинг регіонів є інноваційним поняттям, проте він набуває життєво необхідних характеристик для залучення іноземних інвесторів.

В ході створення унікального бренду регіону необхідно враховувати такі основні вимоги:

1. Визначити основні найбільш виражені особливості регіонального розвитку, які є найхарактернішими та визначають його унікальність та індивідуальність.

2. Визначити сильні конкурентні переваги регіону в порівнянні з іншими регіонами.

3. Визначити ключові елементи та чинники розвитку які вважаються базою для регіонального розвитку.

4. Здійснити аналіз цільової аудиторії на яку буде орієнтуватись брендування регіону (просегментувати потенційних інвесторів та здійснити комплексний аналіз уже залучених міжнародних інвестиційних партнерів).

5. Здійснити аналіз споживчої місткості цільових аудиторій, які є орієнтирами бренд-менеджменту.

6. Впровадження та імплементація сукупності заходів для підсилення конкурентних переваг.

7. Формування моделі бренду на стратегічну перспективу.

8. Розробка механізмів просування та розвитку та моніторингу менеджменту бренду регіону.

Для кожного окремого регіону України потрібно знайти свій унікальний шлях залучення іноземних інвестиційних потоків. При створенні брендів регіону варто враховувати регіональні інтереси. Ефективний брендинг є дієвим знаряддям підвищення міжнародної інвестиційної привабливості регіону через притягнення поглядів перспективних інвесторів.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК

1. Боротьба з корупцією. Урядовий портал: веб-сайт. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/reformi/verhovenstvo-prava-ta-borotba-z-korupciyeu/borotba-z-korupciyeu>
2. Бурлака Н.І. Розвиток інвестиційної діяльності підприємств України. Інвестиції: практика та досвід. 2019. № 8. С. 37-44.
3. Василиця О.Б. Іноземне інвестування: загрози економічній безпеці України. Економіко-правовий часопис. 2016. Вип. 1. С. 12-22.
4. Вдовічена О.Г., Шупрудько Н.В., Вовк С.В., Гаврилишина Б.Д. Розвиток регіональних брендів (практика областей України). Економіка та держава, 2020. №11. С. 69-74.
5. Дупай Р.М. Оцінка ролі іноземних інвестицій в процесі структурної модернізації економіки України. Вісник Донецького національного університету. 2013. Серія: Економіка і право. Вип. 1. С. 46–49.
6. Завгородній В.А. Зарубіжний досвід протидії корупції за участю громадськості (на прикладі деяких держав Західної Європи). Дискусійні питання застосування антикорупційного законодавства : матеріали II Міжнар. наук.-практ. Конф. (м. Дніпро, 17 листоп. 2020 р.). Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т
7. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо скасування обов'язковості державної реєстрації іноземних інвестицій» від 31 травня 2016 року № 1390-VIII. Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/laws/show/1390-19 (дата звернення 30.10.2021).
8. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо усунення бар'єрів для залучення іноземних інвестицій» від 23 травня 2017 року № 2058-VIII. Режим доступу: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2058\\$19](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2058%2419) (дата звернення 05.10.2021).
9. Заха Д. Ціна відкритості: який вплив прямих іноземних інвестицій на економіку України. Економіка. Серпень, 2018. Режим доступу: <https://voxukraine.org/uk/tsina-vidkritosti-yakij-vpliv-pryamih-inozemnih-investitsijna-ekonomiku-ukrayini/> (дата звернення 01.05.2020).

10. Іващенко А.І. Фактори підвищення темпів зростання інвестиційної активності в Україні. Інвестиції: практика та досвід. 2013. №24. С. 11–20.
11. Маркевич К. Хто і як інвестує в Україну. Центр Розумкова. Режим доступу: <http://razumkov.org.ua/statti/khto-i-iaak-investuie-v-ukrainu> (дата звернення 08.10.2021).
12. Місце України у рейтингу Світового банку «Doing business». Міністерство економіки України : веб-сайт. URL: <https://www.me.gov.ua>
13. Міжнародний центр перспективних досліджень. Перспективні дослідження підготовлено Консорціумом Flemings/SARS. 2017. №11. С.25-36.
14. Лендел О.М. Іноземні інвестиції як фактор розвитку економіки держави. Ефективна економіка, 2016. № 9. Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=5156> (дата звернення 07.11.2021).
15. Угода «Про заохочення та захист інвестицій між Україною та фондом міжнародного розвитку ОПЕК» від 5 грудня 2017 року № 2220-VIII. Режим доступу: [https:// zakon.rada.gov.ua/laws/show/893_001\\$17](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/893_001$17) (дата звернення 05.10.2021).
16. Оболенський О.Ю. Перспективи залучення прямих іноземних інвестицій у національну економіку. Економіка і регіон. 2014. № 3 (46). С. 8-14.
17. Онопрієнко О.Д. Проблеми та шляхи формування сприятливого інвестиційного клімату в Україні в сучасних умовах. Стратегія розвитку України. 2015. № 2. с. 62–66.
18. Офіційний сайт Державної служби статистики. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
19. Офіційне Інтернет-представництво Національного банку України URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-external/data-sector-external#5>
20. Петраев А.В. Факторы инвестиционной привлекательности. Методика оценки инвестиционной привлекательности региона (отрасли, предприятия). URL: http://scholar.google.com/scholar_host?q=info:_AnsH32I54wJ:scholar.google.com/&output=viewport&pg=217

21. Паутов В.О. Впровадження провідного зарубіжного досвіду діяльності органів протидії корупції в Україні. Публічне управління і адміністрування в Україні. 2020. № 15. С. 114-117.

22. Прямі іноземні інвестиції в Україні: війна і мир [Електронний ресурс] // Vox Ukraine – URL: <https://voxukraine.org/uk/investments-in-ukraine-ua/>

23. П'яте щорічне опитування іноземних інвесторів. Центр Економічної Стратегії, Dragon Capital, Європейська Бізнес Асоціації. Листопад 2020. URL:https://dragon_capital.com/content/uploads/2020_ForeignInvestorSurvey_Presentation_ua.pdf

24. Романчук З. Проблеми залучення іноземних інвестицій в економіку України та шляхи їх вирішення. Вісник Львівського університету. Львів: ЛНУ ім. І.Франка. 2010. Серія економічна. Вип. 43. С. 162–167.

25. Романчук А.Л. Оцінка інвестиційної привабливості як необхідний елемент управління фінансово-економічною безпекою. Матеріали «Міжнародної наук.-практ. інтернет-конференції для здобувачів вищої освіти і молодих науковців «Обліково-аналітичне забезпечення системи фінансово-економічної безпеки: інформаційно-комунікаційні технології та антикорупційний менеджмент». URL: <https://ojs.kname.edu.ua/index.php/area/article/view/2369>

26. Селюков М.В., Шалыгина Н.П., Шалыгина Т.О. Развитие регионального брендинга как маркетинговой технологии. Современные проблемы науки и образования. 2013. № 6. URL: <http://www.scienceeducation.ru/ru/article/view?id=10541>

27. Степуріна С.О., Дериховська В.І. Модель інтегрального статистичного оцінювання інвестиційної привабливості регіонів України. Інфраструктура ринку, 2019. Вип.30. С. 588-598. URL: http://www.marketinfr.od.ua/journals/2019/30_2019_ukr/90.pdf

28. Ткаченко Ю.В. Стратегія формування інвестиційної привабливості національної економіки в умовах глобалізації. Інвестиції: практика та досвід. 2014. № 13. С. 147–153.

29. Фісун К.А. Зарубіжний досвід формування іміджу й інвестиційної

привабливості країни. Формування ринкових відносин в Україні, 2011 306 с.

30. Харчук С.А. Стан інвестиційної діяльності підприємств України в умовах економічної нестабільності. Журнал «Економіка та держава». 2020. №1. С. 66- 72.

31. Чорна О.М. Концепція механізму державного управління інвестиційно-інноваційними процесами в Україні. Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції. 2012. №1. С. 64–67.

32. Чуницька І.І. Інвестиційний клімат України: сутність, проблеми та шляхи їх вирішення. Приазовський економічний вісник. 2019. Вип. 3(14). С. 111-117.

33. World investment report – Towards a New Generation of Investment Policies, 05 Jul 2012. United nations conference on trade and development (UNCTAD). URL:

https://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2020_embargoed_en.pdf

34. World Bank [Електронний ресурс] – URL: <https://www.worldbank.org/>.

35. WORLD INVESTMENT REPORT [Електронний ресурс] // UNITED NATIONS CONFERENCE ON TRADE AND DEVELOPMENT. – 2019. – URL: https://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2019_en.pdf.